

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Emmi Vasikkaniemi

Lahja ja ennakkoperintö osana jäämistösuunnittelua

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö
Talousoikeuden pro gradu -tutkielma
Talousoikeuden maisteriohjelma

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

Tekijä:	Emmi Vasikkaniemi		
Tutkielman nimi:	Lahja ja ennakkoperintö osana jäämistösuunnittelua		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Kalle Määttä		
Valmistumisvuosi:	2022	Sivumäärä:	82

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmassa tarkastellaan lainsäädännön tarjoamia välineitä elinaikana tapahtuvaan yksityishenkilön jäämistösuunnitteluun. Tarkoituksena on selvittää, minkälaisia oikeudellisia reunaeh-toja jäämistösuunnitteluun sisältyy perintö- ja vero-oikeudellisesti. Jäämistösuunnittelu tarkoittaa perittävän tekemiä toimia, joiden avulla on tarkoitus vaikuttaa kuoleman jälkeen jäävään jäämistöön.

Tutkimuksen tavoitteena on antaa esitys sellaisista voimassa olevan lainsäädännön mukaisista jäämistösuunnittelun keinoista omaisuuden siirtoon, joita on hyödynnettävissä jo perittävän elinaikana. Aiheen laajuuden vuoksi, tutkielman ulkopuolelle on jätetty muun muassa omaisuuden siirtyminen testamentin ja avio-oikeuden perusteella perillisille. Jäämistöoikeudellisia asioita sääntelee perintökaari. Yleisimpiä elinaikana käytettäviä jäämistösuunnittelun keinoja ovat lahja ja ennakkoperintö, joten tämä tutkielma keskittyy kyseisten käsitteiden käsittelyyn.

Tutkimuksessa selvitetään jäämistösuunnittelun oikeustoimien vero-oikeudellista näkökulmaa, sillä on tärkeää tiedostaa, mitä veroseuraamuksia omaisuuden siirroista aiheutuu. Veroedullisuutta voidaan pitää myös yhtenä onnistuneen jäämistösuunnittelun tunnusmerkkinä. Perinnön ja lahjan verotusta sääntelee perintö- ja lahjaverolaki, mikä on toinen tutkimuksen kannalta tärkeimmistä laeista. Muita tutkimuksen kannalta tärkeitä verolakeja on muun muassa tuloverolaki. Tutkimuksessa on avattu esimerkkien avulla verosuunnittelun hyötyjä ja merkitystä osana jäämistösuunnittelua.

Tutkielma on toteutettu lainopillisena, eli oikeusdogmaattisena tutkimuksena, mutta tutkielma sisältää lisäksi myös verosuunnittelua. Tutkimuksessa on noudatettu lainoppia ja tarkasteltu jäämistösuunnittelun keinoja nimenomaan etsimällä ratkaisuja lainsäännöksiä tutkimalla. Tutkielman lähdeaineisto muodostuu oikeuslähteistä, joita ovat esimerkiksi lainsäädäntö, hallituksen esitykset, oikeustapaukset, oikeuskirjallisuus sekä Verohallinnon ohjeet.

Tutkielmasta käy ilmi, että perittävällä on useita eri tapoja luovuttaa omaisuuttaan perillisille jo elinaikana. Omaisuuden siirrot vaativat kuitenkin voimassa olevan lainsäädännön tuntemista ja huomioonottamista, jotta jäämistösuunnittelu toteutuu perittävän tarkoittamalla tavalla.

AVAINSANAT: jäämistösuunnittelu, lahja, ennakkoperintö, perintövero, lahjavero

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta	6
1.2	Tutkimuksen tavoite ja rajaus	10
1.3	Tutkimusmenetelmä ja lähdeaineisto	11
1.4	Tutkimuksen rakenne	13
2	Jäämistösuunnittelu siviilioikeudellisesta näkökulmasta	16
2.1	Lahja	19
2.1.1	Suosiolahja	23
2.1.2	Oikeuden pidättäminen lahjaan	26
2.1.3	Lahjanluonteinen kauppa	27
2.2	Ennakkoperintö	29
3	Jäämistösuunnittelun vero-oikeudelliset reunaehdot	37
3.1	Perintöveron määräytyminen ja veroluokat	40
3.2	Lahjaveron määräytyminen ja veroluokat	43
3.3	Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa	47
3.4	Lahjan ja ennakkoperinnön erottaminen verotuksessa	52
4	Jäämistöverosuunnittelu	54
4.1	Verovapaat perinnöt ja lahjat	55
4.2	Verosuunnittelua vai veronkiertoa?	57
4.3	Veronkorotus	60
4.4	Esimerkkejä perintö- ja lahjaverotuksesta jäämistösuunnittelussa	62
4.4.1	Alihintainen kauppa ja hallintaoikeuden pidättäminen	62
4.4.2	Pankkivarallisuuden lahjoittaminen	65
4.4.3	Lapseton ja naimaton perinnönjättäjä	66
4.4.4	Sukupolven yli lahjoitus	68
5	Johtopäätökset	70
	Lähteet	77
	Oikeustapaukset	82

Kuviot

Kuvio 1. Ikäryhmien osuus väestöstä 1970-2017 ja ennustettu osuus 2018-2070, prosenttia	7
Kuvio 2. Keskimääräinen nettovarallisuus (= varat – velat) kotitalouden viitehenkilön iän mukaan 2019, mediaani	8

Taulukot

Taulukko 1. Perintöveroluokat I veroluokassa	42
Taulukko 2. Perintöveroluokat II veroluokassa	42
Taulukko 3. Lahjaveron määrä I veroluokassa	46
Taulukko 4. Lahjaveron määrä II veroluokassa	47
Taulukko 5. Hallintaoikeuden ikäkertoimet	48
Taulukko 6. Määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet	51

Lyhenteet

AL	avioliittolaki 13.6.1929/234
EU	Euroopan unioni
EVVL	laki edunvalvontavaltuutuksesta 1.11.2007/6481
HE	hallituksen esitys
HAO	hallinto-oikeus
HolhTL	laki holhoustoimesta 1.4.1999/442
KHO	korkein hallinto-oikeus
KKO	korkein oikeus
LahjanlupausL	lahjanlupauslaki 31.7.1947/625
PerVL	perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
PK	perintökaari 5.2.1965/40
PL	Suomen perustuslaki
RPL	laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950
TVL	tuloverolaki 1992/1535
UK	ulosottokaari 15.6.2007/705
VML	laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
vp	valtiopäivät

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Tämä tutkimus keskittyy perinnönjättäjän elinaikana tapahtuvaan omaisuudensiirtoon, tarkemmin lahjaan ja ennakkoperintöön osana jäämistösuunnittelua. Jäämistösuunnittelun merkitys kasvaa jatkuvasti, sillä ihmisten elinajanodote nousee ja samalla varallisuuden määrä kasvaa¹. Jäämistösuunnittelulla tarkoitetaan perittävän tekemiä toimia, joiden avulla on tarkoitus vaikuttaa jäämistöön eli omaisuuteen, mitä perittävältä jää kuolemansa jälkeen.

Ikääntyvä väestörakenne tarkoittaa, että vanhempia ikäluokkia on määrällisesti enemmän suhteessa nuorempiin ikäluokkiin. Ikääntyminen johtuu sekä syntyvyyden vähenemisestä, että elinajan pitenemisestä.² Väestön ikääntyminen vaikuttaa sekä kansantalouteen, että julkiseen talouteen. Tutkimustietoa aiheesta on saatavilla vielä vähän, mutta eräiden tutkimusten avulla on löydetty negatiivinen yhteys väestörakenteen ikääntymisen sekä talouskasvun välillä.³ Väestön ikääntymisen on ennustettu tulosten mukaan hidastavan talouskasvua, vähentävän investointeja, alentavan korkotasoa sekä nopeuttavan inflaatiota⁴. Inflaatio tarkoittaa ostovoiman heikkenemistä ja inflaation määrä on viime aikoina ollut merkittävässä nousussa, ollen 3,5 % joulukuussa 2021⁵.

Suuret ikäluokat 1940-luvulta ovat olleet jo hetken eläkkeellä ja demograafinen kehitys aiheuttaa huomattavia julkisten kustannusten nousuja⁶. Väestön ikääntyminen vaikuttaa kansantalouden kasvuun myös kysynnän kautta. Iäkkäiden henkilöiden ostovoima kasvaa jatkuvasti lähivuosina, mutta samalla Tilastokeskuksen teettämän tutkimuksen perusteella yli 70-vuotiaiden kulutus on selvästi pienempää kuin nuoremmilla aikuisilla.

¹ Tilastokeskus 2021a

² Rotkirch 2021, s. 24

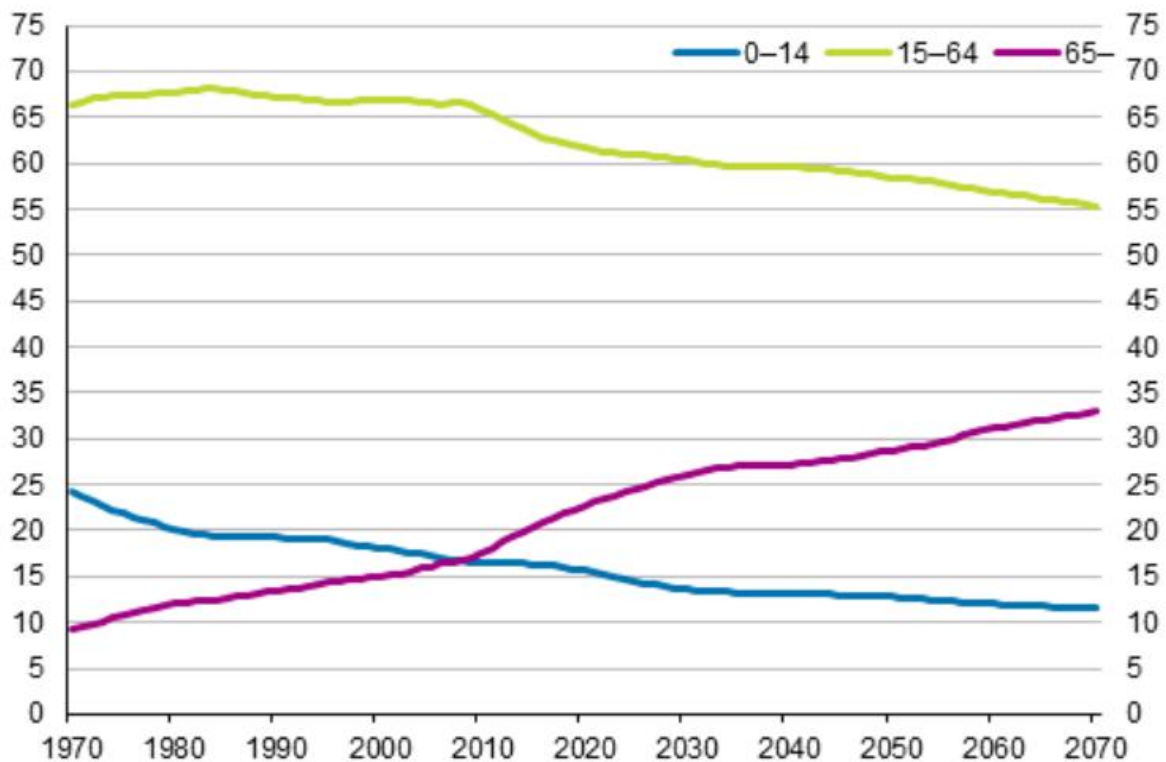
³ Rotkirch 2021, s. 123

⁴ Valkonen & Lassila 2021, s. 41

⁵ Tilastokeskus 2022

⁶ Luoma & muut 2003, s. 5

Koska väestö ikääntyy koko ajan, yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä tulee pian ylittämään yhden neljäsosan. Tämä puolestaan tarkoittaa Suomen talouden kannalta pienempää kiertokulkua, sillä kuluttaminen vähenee väestön ikääntymisen myötä.⁷ Seuraavasta kuviosta on hyvin havainnoitavissa, kuinka Suomessa väestön ikärakenne on kehittynyt viime vuosina ja kuinka sen odotetaan kehittyvän tulevaisuudessa.

Kuvio 1. Ikäryhmien osuus väestöstä 1970-2017 ja ennustettu osuus 2018-2070, prosenttia⁸.

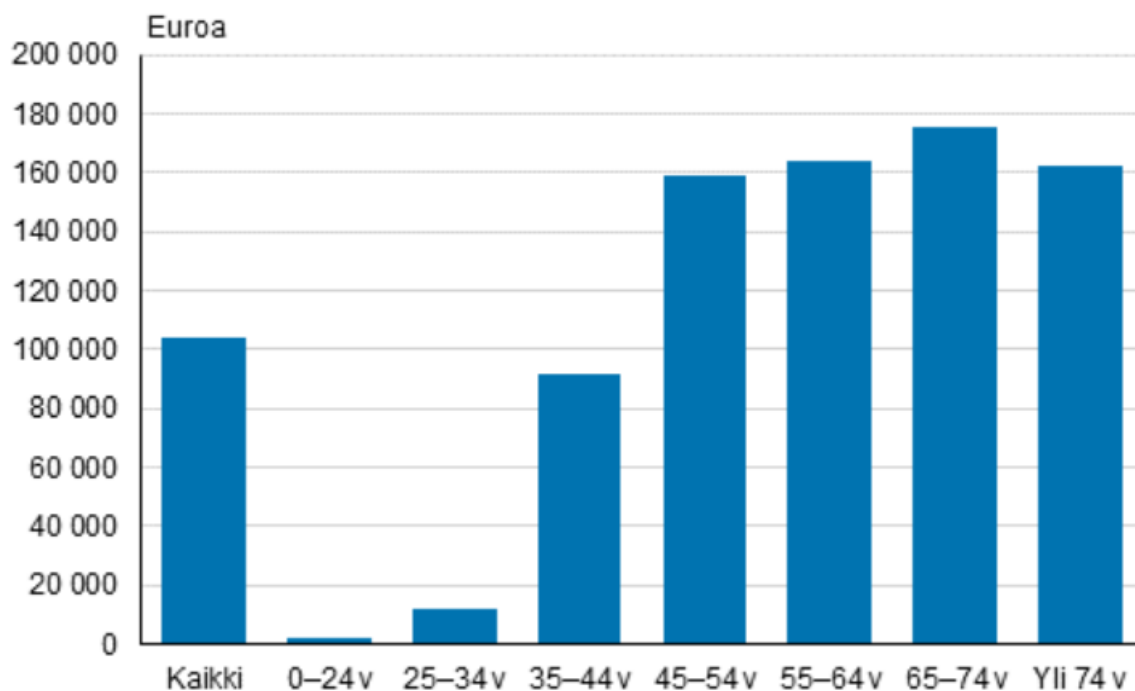
Ikä on keskeinen varallisuuden tasoa selittävä tekijä ja keskimääräinen nettovarallisuus tyypillisesti kasvaa ikääntymisen mukana. Varallisuus karttuu muun muassa säästämisestä, perintöjen ja omaisuuden arvonnousun seurauksena. Vuoden 2019 Tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen perusteella keskimääräinen nettovarallisuus oli suurimmil-

⁷ Topo & Jyrkämä 2020, s. 324

⁸ Tilastokeskus 2018

laan ikäryhmässä 65–74-vuotiaat⁹. Vanhemmilla ikäluokilla on paljon tilivaroja nollakorkoisilla tileillä, koska varallisuutta on kertynyt säästöön. Nämä varat voivat olla pankkitileillä vuosikymmeniä käyttämättä ja samalla inflaatio vähentää varojen arvoa.

Kuviosta 2 on nähtävissä varallisuuden jakautuminen eri ikäluokkien välillä. Kuviosta on selvästi havaittavissa, kuinka varallisuuden määrä kasvaa huomattavasti yli 45-vuotiailla verrattuna nuorempiin ikäpolviin, ollen kaikista korkeimmillaan 65–74-vuotiailla. Jäämistösuunnittelun näkökulmasta kaikista tehokkaimmin varallisuutta saataisiinkin jakautumaan tasaisemmin, mikäli yli 65-vuotiaat tekisivät aktiivisemmin omaisuudensiirtoja alle 45-vuotiaille. Kuten aiemmin tutkimuksessa todettiin, nuorempien ikäluokkien kulutus on myös suurempaa kuin vanhempien ikäluokkien, joten omaisuudensiirrot antaisivat enemmän varallisuutta heille, jotka käyttävät yhteiskunnan palveluita eniten.

Kuvio 2. Keskimääräinen nettovarallisuus (= varat – velat) kotitalouden viitehenkilön iän mukaan 2019, mediaani¹⁰.

⁹ Tilastokeskus 2021c

Nykyisin keskimääräinen elinikä on niin korkea, että perintöoikeudella on harvoin merkitystä nuorten ja keski-ikäisten talouteen. Useimmiten perintöä saadaan 50–70-vuotiaana, jolloin perillinen on ehtinyt jo kerryttämään myös omaa varallisuutta.¹¹ Perillisten korkea ikä saa myös miettimään vaihtoehtoa omaisuuden siirrosta yhden sukupolven yli lastenlapsille. Ikääntyvä yhteiskunta puhuukin tämän tutkimuksen ajankoh-
taisuudesta ja tärkeydestä. Mielestäni varallisuus tulisi saada nopeammin kiertoon nuoremmille ikäluokille, jotka kuluttavat enemmän yhteiskunnan palveluita, sillä kulutuksella on todettu olevan vaikutusta bruttokansantuotteen kasvuun sekä talouden toimivuuteen¹². Jos lahjoja ja ennakkoperintöä hyödynnettäisiin enemmän osana jäämistösuunnittelua, ja omaisuutta siirrettäisiin jo perittävän elinaikana perillisille, varallisuutta saataisiin aiemmin yhteiskuntaan kiertoon. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä eri vaihtoehtoihin, joita perittävällä on mahdollisuus käyttää omaisuuden luovuttamiseen eteenpäin.

Tutkimuksen teoriaosuuden keskeisimmät käsitteet ovat lahja, ennakkoperintö ja jäämistösuunnittelu. Kyseisten käsitteiden merkitys avataan tutkimuksessa oikeuskirjallisuuden avulla. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu voimassa olevan oikeuden ympärille. Jäämistöoikeudellisia asioita sääntelee perintökaari (PK, 40/1965). Omaisuuden siirrosta aiheutuu usein myös veroseuraamuksia ja tutkimuksen kannalta merkittävä laki on lisäksi perintö- ja lahjaverolaki (PerVL, 378/1940), mikä säätelee perinnön ja lahjan verotusta.

Tutkimusta myöhemmin käytettäessä, tulee huomioida mahdollisesti tulleet muutokset perintö- ja lahjaverolakiin. Viime vuosien aikana lakiin tulleet muutokset ovat kuitenkin olleet hyvin maltillisia. PerVL:iin on tehty edellisen kerran muutoksia hallituksen esityksen HE 175/2016 vp perusteella, jolloin verotusta kevennettiin veroasteikkojen kaikissa portaissa sekä perittävän kuoleman johdosta lähiomaiselle tai kuolinpesälle maksetta-

¹⁰ Tilastokeskus 2021a

¹¹ Kangas 2018, s. 315

¹² Tilastokeskus 2015

van vakuutuskorvauksen verovapaus poistettiin. Nykyiset veroasteikot ovat olleet voimassa 1.1.2017 lähtien.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja rajaus

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vaihtoehtoja yksityishenkilön elinaikana tapahtuviin lainvoimaisiin omaisuudensiirtoihin osana jäämistösuunnittelua. Tutkimuksen toisenä tarkoituksena on selvittää mitä veroseuraamuksia näistä omaisuudensiirroista aiheutuu ja miten elinaikana tapahtuvat omaisuudensiirrot saisi toteutettua mahdollisimman veroedullisesti, sillä mielestäni onnistuneella perintösuunnittelulla tähdätään omaisuuden mahdollisimman vähäiseen verotuksesta johtuvaan pienenemiseen. Tutkimusongelma voidaan siis jakaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä vaihtoehtoja perinnönjättäjällä on elinaikana tapahtuviin omaisuudensiirtoihin?
2. Mitä veroseuraamuksia näistä omaisuudensiirroista aiheutuu?
3. Kuinka jäämistösuunnittelun saa toteutettua veroedullisesti?

Jäämistösuunnittelu tarkoittaa perittävän toimia, joiden avulla on tarkoitus vaikuttaa omaan jäämistöön¹³. Jäämistösuunnittelun keskeisin elementti on perittävän tahdonvallan vapaus. Perinnönjättäjän eläessä tapahtuvista omaisuuden luovutuksista yleisimpiä on lahja ja ennakkoperintö. Lahja tarkoittaa varallisuuden siirtämistä vastikkeetta henkilöltä toiselle tarkoituksena vaurastuttaa lahjan saajaa¹⁴. Ennakkoperintö on puolestaan rintaperilliselle annettu lahja, mikä huomioidaan toimittaessa perittävän perinnönjakoa¹⁵.

¹³ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 1

¹⁴ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 226

¹⁵ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 229

Edellä mainituista asioista johtuen keskityn tutkimuksessa täysivaltaisen yksityishenkilön elinaikana tapahtuvaan yksityisomaisuuden luovutukseen perhepiirin sisällä, kuten lahjaan ja ennakkoperintöön. Tässä tutkimuksessa jätetään pienemmälle arvolle kuoleman jälkeinen omaisuudensiirto muun muassa testamentin, avio-oikeuden ja henkivakuutuksen perusteella. Jäämistösuunnittelusta on tehty myös aiemmin tutkielmia, mutta ei juuri tästä näkökulmasta. Aiheen laajuuden vuoksi tutkielman ulkopuolelle on jätetty lisäksi muun muassa maa- ja metsätalouteen liittyvät verotukselliset kysymykset, syytinki, sukupolvenvaihdos sekä kansainväliset tilanteet.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja lähdeaineisto

Tutkielma toteutetaan pääosin oikeusdogmaattisena eli lainopillisena tutkimuksena, joita on suurin osa oikeustieteellisistä tutkimuksista. Oikeusdogmatiikan avulla selvitetään voimassa olevien oikeussääntöjen sisältöä oikeuslähteistä.¹⁶ Oikeustieteen tehtävänä on siis todeta oikeuden voimassaolo sekä selvittää oikeussäännön sisältö¹⁷. Tarkastelen tutkimuksessa jäämistösuunnittelua lainopin näkökulmasta ja lainopin tarjoaman metodityökalun avulla. Tutkimuksessa on noudatettu lainoppia ja tarkasteltu jäämistösuunnittelun keinoja nimenomaan etsimällä ratkaisuja lainsäännöksiä tutkimalla.

Lainoppi on voimassa olevien oikeusnormien systematisointia ja lakia tulkitsevaa tutkimusta¹⁸. Tutkimuksessa hyödynnetään näin ollen oikeusdogmaattisen menetelmän lisäksi systematisointia, jonka avulla havaintoja esitetään erilaisten oikeudellisten materiaalien pohjalta, esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden (KHO), hallinto-oikeuden (HAO) sekä korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisuilla. Systematisointia toteutetaan lisäksi kirjallisuuden esittelyllä sekä tutustumalla Verohallinnon ohjeisiin. Verolainoppi tarkoittaa verosäännösten tulkintaa ja systematisointia, ja olen käyttänyt myös sitä tutki-

¹⁶ Husa ja muut. 2008, s. 20

¹⁷ Aarnio 1988, s. 47

¹⁸ Aarnio 1988, s. 48

mustapana.¹⁹ Tutkielmassa havainnoidaan verosuunnittelun merkitystä käytännön esimerkkien avulla.

Tutkielman lähdemateriaali muodostuu voimassa olevista oikeuslähteistä. Oikeuslähteiksi kutsutaan lähteitä, jotka sisältävät tietoa oikeuden sisällöstä²⁰. Oikeuslähteitä hyödyntämällä on mahdollista selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden mukainen kanta johonkin tiettyyn tulkintaongelmaan²¹. Oikeuslähteiden avulla on myös mahdollista tunnistaa mikä on voimassa olevaa oikeutta²².

Oikeuslähteet jaetaan usein kolmeen eri ryhmään niiden velvoittavuuden perusteella ja ne luokitellaan vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin²³. Kyseinen oikeuslähteiden lajittelu on peczenikiläis-aarniolaisen oikeuslähteopin ydin²⁴. Tutkimuksen tärkein aineisto koostuu vahvasti velvoittavista oikeuslähteistä eli kansallisesta lainsäädännöstä sekä maan tavasta. Lainsäädännöllä tarkoitetaan kaikkia säännöksiä sisältäen asetukset, valtioneuvoston päätökset sekä hallintoviranomaisten määräykset. Vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin tulee vedota ja kirjoitettu laki on oikeudellisen päätöksenteon lähtökohta.

Heikosti velvoittavat oikeuslähteet voidaan sivuuttaa perustellen, ja niitä ovat tuomioistuintratkaisut ja lainvalmisteluaineisto. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä tarvitaan kirjoitetun lain rinnalle, koska laki ei aina anna yksiselitteistä vastausta kaikkiin oikeudellisiin ongelmiin.

Sallittuja oikeuslähteitä ovat puolestaan oikeustiede ja oikeuskirjallisuus. Sallittuihin oikeuslähteisiin voi tukeutua, mikäli vahvasti ja heikosti velvoittavista oikeuslähteistä ei löydy selkää vastausta tutkimusongelmaan, mutta sallittujen oikeuslähteiden sivuutta-

¹⁹ Määttä 2007, s. 10

²⁰ Husa ja muut. 2008, s. 32

²¹ Myrsky 2011, s. 17

²² Määttä 2017, s. 33

²³ Esim. Myrsky 2011, s. 22; Husa ja muut. 2008, s. 33

²⁴ Määttä & Paso 2019, s. 17

mista ei tarvitse perustella.²⁵ Tutkimuksessa on käytetty sallituista oikeuslähteistä muun muassa Verohallinnon ohjeita. Vaikkakin Verohallinnon ohjeet ovat vain sallittuja oikeuslähteitä, niiden painoarvo kasvaa, mikäli ohjetta on käytetty korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisun päätöksessä²⁶. Oikeuskirjallisuus pohjautuu puolestaan pitkälle Urpo Kankaan, Antti Kolehmaisén, Tuomo Lindholmin, Pertti Purosen sekä Timo Rabinán teoksiin. Osa oikeuskirjallisuudesta on tehty jo vuosia sitten, mutta niiden sisältö on edelleen ajankohtaista, sillä lakien sisältöihin ei ole tullut merkittäviä muutoksia.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen johdannossa perustelin aiheen tärkeyden ja ajankohtaisuuden. Johdannossa esittelin lyhyesti käytetyimmät keinot elinaikana tapahtuvaan jäämistösuunnitteluun ja samalla tutkimuksen keskeisimmät käsitteet; lahjan ja ennakkoperinnön. Johdannossa kävin läpi myös tutkimuskysymykset eli tutkimusongelmat, joihin etsin vastauksia voimassa olevasta lainsäädännöstä tutkimuksen edetessä.

Toisessa luvussa käsittelen jäämistösuunnittelua siviilioikeudellisesta näkökulmasta. Lahja ja ennakkoperintö ovat yleisimpiä tapoja siirtää perittävän varallisuutta elinaikana perillisille, joten käsitteiden ymmärtäminen on tärkeä osa tutkimusta. Osiossa vastaan tutkimusongelman kysymykseen; Mitä vaihtoehtoja perittävällä on elinaikana tapahtuvaan omaisuudensiirtoon? Perintökaari asettaa rajat jäämistösuunnittelun toteuttamiseen, joten lain keskeisimpien säännösten ymmärtäminen on tärkeää. Luvussa tutustutaan tarkemmin lahjan eri muotoihin, joita ovat esimerkiksi suosiolahja, hallinto-oikeuden pidättäminen lahjaan, lahjanluonteinen kauppa sekä ennakkoperintö. Luvun tarkoituksena on selvittää lukijalle, kuinka lahjan eri muodot eroavat toisistaan lainopillisesta näkökulmasta katsottuna ja kuinka perittävä voi hyödyntää näitä eri lahjan muotoja toteuttaessaan jäämistösuunnittelua.

²⁵ Määttä 2017, s. 38; Määttä & Paso 2019, s. 17–23

²⁶ Määttä 2014, s. 31

Kolmannessa luvussa avaan jäämistösuunnittelun vero-oikeudellisia reunaehtoja. Luvussa tutustutaan tarkemmin perintö- ja lahjaverotukseen Suomessa, sillä perittävän ja perillisen on hyvä tiedostaa, mitä veroseuraamuksia valituista oikeustoimista tulee maksettavaksi. Luvussa käydään lyhyesti läpi myös perintö- ja lahjaverotuksen asemaa Suomen yhteiskunnassa sekä verotuksen historiaa. Luvussa etsitään vastaus tutkimusongelmaan; Mitä veroseuraamuksia omaisuudensiirroista aiheutuu? Veroseuraamusten määrään vaikuttaa moni asia, esimerkiksi lahjansaajan sukulaisuussuhde, käytettävä lahjoitustapa, lahjoitettavan omaisuuden määrä sekä aikajänne, millä omaisuuden siirto toteutetaan.

Neljännessä luvussa tutustutaan tarkemmin verosuunnitteluun ja avaan esimerkkien avulla ratkaisuja tutkimusongelmaan, kuinka jäämistösuunnittelun saa toteutettua verodullisesti. Esimerkkeinä veroseuraamusten laskemiseen on käytetty kuvitteellisia tilanteita perinteisistä tavoista siirtää omaisuutta eteenpäin seuraavalle sukupolvelle tai muille sukulaisille. Monesti perittävän tahtotilana on minimoida maksettavaksi tulevat perintö- ja lahjaverot, joten tehokas verosuunnittelu on onnistuneen jäämistösuunnittelun tunnusmerkki. Esimerkkien avulla on myös havainnollistettu euromääräisesti verosuunnittelun merkitystä ja hyötyä. Kyseisessä luvussa käydään läpi myös verosuunnittelun ja veronkierron rajoja sekä seuraamusmaksuja, sillä verosuunnittelun on aina tapahduttava lain sallimissa rajoissa. Perittävän on myös itse todella tärkeää tiedostaa missä määrin verosuunnittelua saa toteuttaa, jotta se on laillisesti hyväksyttävää.

Viidenteen lukuun on koottu yhteenveto tutkimuksen tuloksista sekä kerrattu tutkimuksen keskeisimpiin tutkimusongelmiin löydettyjä vastauksia. Luvussa on perehdytty tilastotutkimuksen avulla, kuinka väestön ikääntyminen ja varallisuuden jakautuminen eri ikäluokkien välillä vaikuttaa jäämistösuunnittelun merkitykseen sekä ajankohtaisuuteen. Luvussa on tuotu aiheeseen näkökulmaa myös kansantaloudellisesta näkökulmasta. Johtopäätöksissä on mukana myös kirjoittajan omaa pohdintaa tutkielman aiheeseen liittyen sekä mielipiteitä, joita on muodostunut tämän tutkielman teon myötä.

Tutkielman teko herätti jatkokysymyksiä aiheen ajankohtaisuuden vuoksi ja viimeisessä luvussa olenkin pohtinut myös näkökulmia, kuinka jäämistösuunnittelun merkitystä voisi tutkia lisää. Luvussa on myös kerrottu kuinka tutkimuksen tuloksia voi hyödyntää jatkossa.

2 Jäämistösuunnittelu siviilioikeudellisesta näkökulmasta

Varallisuuden hallinnointiin liittyy suunnittelu varallisuuden siirtämisestä seuraavalle sukupolvelle ja asiaan on kiinnitetty viime vuosien aikana enemmän huomiota²⁷. Aiheen ajankohtaisuuteen liittyvät vahvasti myös tutkielman johdannossa mainitut asiat muun muassa väestön ikääntymiseen ja varallisuuden keskittymiseen liittyen. Jäämistösuunnittelu pohjautuu perusoikeuteen hallita omaisuutta ja jäämistösuunnittelulla tarkoitetaan toimintaa, jossa perittävän tarkoituksena on vaikuttaa jollain tavalla jäämistöönsä ja päättää sitä koskevista oikeustoimista.

Usein jäämistöoikeudellisista asioista puhuttaessa kiinnitetään ensin huomio kuoleman jälkeisiin oikeustoimiin, mutta jäämistösuunnittelu koskee yhtä lailla myös elinaikana tehtäviä oikeustoimia²⁸. Mikäli perittävä ei ole tehnyt elinaikanaan mitään jäämistösuunnitteluun liittyviä toimenpiteitä, hänen omaisuutensa jaetaan kuoleman jälkeen lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaisesti. Perillisellä viitataan perittävän sukulaisuussuhteessa olevaan henkilöön riippumatta siitä, onko perittävä elossa vai ei²⁹.

Sukulaisuus on siis perintöoikeuden ytimessä ja sukulaiset on jaettu sukulaisuussuhteen perusteella kolmeen eri parenteeliin. Ensimmäiseen parenteeliin kuuluu rintaperilliset eli lapset ja lapsenlapset, toiseen vanhemmat ja näiden perilliset ja kolmanteen puolestaan isovanhemmat ja heidän jälkeläisensä.³⁰ Serkut eivät kuulu enää perillisiin, eli serkut eivät voi periä ilman testamenttia. Serkut olivat perillisiä vuoteen 1966 saakka, kunnes serkkujen perintöoikeus lakkautettiin.³¹ Asiaa perusteltiin aikoinaan sillä, että perintö olisi serkkujen suuren lukumäärän vuoksi pilkkoutunut todella moneen pieneen osaan. Lakimuutoksen myötä perintö on yhä enenevässä määrin ohjautunut valtiolle, mikäli perittävä menehtyy ilman lakimääräisiä perillisiä eikä perittävä ole tehnyt elinaikanaan jäämistösuunnittelua.

²⁷ Ossa 2007, s. 11

²⁸ Aarnio & Kangas 2016, s. 20

²⁹ Aarnio & Kangas 2016, s. 61

³⁰ Aarnio & Kangas 2016, s. 75–127

³¹ Kangas 2018, s. 347

Kolehmainen ja Rabinä nimeävät jäämistösuunnittelun keskeisimmiksi ominaisuuksiksi perittävän tahdonvallan vapauden, jota lainsäädäntö rajoittaa, taloudelliset intressit ja niiden suojaamisen sekä jäämistösuunnittelun instrumentit ja niiden yhteensovittamisen³². Lainsäädäntö tarjoaa useita instrumentteja, joiden avulla perittävä voi vaikuttaa jäämistöönsä eli harjoittaa jäämistösuunnittelua. Jäämistösuunnittelun ajallinen ulottuvuus voi olla useita vuosikymmeniä pitkä. Jäämistösuunnittelun oikeustoimet jaetaan oikeuskirjallisuudessa elävien kesken solmittaviin oikeustoimiin eli oikeustoimiin *inter vivos* sekä oikeustoimiin, mitkä tulevat voimaan vasta kuoleman jälkeen eli oikeustoimiin *mortis causa*³³. Tässä tutkielmassa keskitytään *inter vivos* oikeustoimiin. Yleisin elinaikana solmittavista oikeustoimista on lahja.

Jäämistösuunnittelun avulla perittävä voi vaikuttaa hallinnoitavansa omaisuuden määrään ja laatuun sekä siihen, mitä omaisuutta, missä vaiheessa ja kuinka paljon kukakin perillinen saa. Monet perittävän tekemät oikeustoimet vaikuttavat siihen, mitä omaisuutta perittävältä lopulta jää jaettavaksi³⁴. Jäämistösuunnittelu tarjoaa siis erilaisia tapoja jäämistön järjestämiseen. Yksityisoikeudellista tarkastelua on tarpeen täydentää vero-oikeudellisilla näkökohdilla, koska jäämistösuunnittelu on samalla myös verosuunnittelua, sillä usein perittävä pyrkii ennakoimaan tulevia veroseuraamuksia. Verosuunnittelun tulisi tulla osaksi jäämistösuunnittelua kuitenkin vasta sen jälkeen, kun perittävä on ensin päättänyt järjestää jäämistöään tietyllä tavalla. Jäämistösuunnittelun ainoana motiivina ei siis tulisi pitää ainoastaan mahdollisimman pientä veroseuraamusta, vaan suunnittelun tulisi lähteä liikkeelle perittävän tahdosta luovuttaa omaisuutta eteenpäin perillisille. Verosuunnittelua ja sen vaikutusta tarkastellaan enemmän tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa luvussa neljä.

Suurin osa elinaikaisista varallisuudensiirroista johtuu siitä, että vanhemmat haluavat antaa jälkipolvelleen varoja auttaakseen heitä taloudellisesti esimerkiksi asunnon han-

³² Kolehmainen & Rabinä 2021, s. 1

³³ Aarnio & Kangas 2016, s. 669

³⁴ Aarnio & Kangas 2016, s. 21

kinnan kanssa³⁵. Jos lapsia on useita ja eri ikäisiä, tällöin varallisuus siirtyy useimmiten vähitellen seuraavalle sukupolvelle. Jäämistösuunnittelun taustalla voi usein myös olla verosuunnittelu, sillä perintöveron määrään voidaan vaikuttaa elinaikaisilla luovutuksilla esimerkiksi tekemällä lahjoituksia myös lastenlapsille.³⁶ Yksi jäämistösuunnittelun taustalla olevista motiiveista voi myös olla esimerkiksi mahdollisuus vaikuttaa vanhuspalveluiden asiakasmaksuihin tai muihin hoitolaitosten maksuihin. Hoitolaitosten maksut voivat olla sitä suuremmat, mitä enemmän perittävällä on varallisuutta, mikä tuottaa pääomatuloa. Tästä johtuen perittävällä voi olla tahtotila lahjoittaa perillisille nimenomaan pääomatuloa tuottavaa omaisuutta, kuten osakkeita, metsää tai sijoitusasunto.³⁷

Perittävän vapautta päättää jäämistönsä jakautumista rajoittaa kuitenkin lakiosajärjestelmän asettamat rajat. Lakiosajärjestelmän rajojen ymmärtäminen on edellytys onnistuneelle jäämistösuunnittelulle. Jäämistöoikeudellisia asioita sääntelee Suomessa perintökaari (PK, 40/1965). Perintökaari sisältää normistoa, joka on pakottavaa lainsäädäntöä perittävän näkökulmasta katsottuna ja se asettaa rajoja jäämistösuunnittelun toteuttamiselle. Tärkeimmät lakiosaa määrittävät säädökset löytyvät PK 7 luvusta.³⁸

Jäämistösuunnitteluun liittyy myös useita muita lakeja sen monipuolisen luonteen vuoksi, jotka tulee ottaa huomioon suunniteltaessa omaisuuden siirtoa. Jäämistösuunnitteluun vaikuttaa myös sopimusvapaus, joka mielletään yhdeksi tärkeimmistä vapausoikeuksista. Euroopan unionin perusoikeusasiakirjan (2000/C 364/01) 17 artiklan 1 kohta ilmaisee omaisuudensuojan seuraavasti: *”Jokaisella on oikeus nauttia laillisesti hankkimastaan omaisuudesta sekä käyttää, luovuttaa ja testamentata sitä.”*

Suomen laissa ohjataan jäämistösuunnittelua perintökaaren lisäksi esimerkiksi seuraavilla lailla; perintö- ja lahjaverolaki (PerVL, 378/1940), avioliittolaki (AL, 234/1929) ja

³⁵ Aarnio & Kangas 2016, s. 772

³⁶ Aarnio & Kangas 2016, s. 772

³⁷ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 316

³⁸ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 265

rinnasteisena laki rekisteröidystä parisuhteesta (RPL, 950/2001) sekä lahjanlupauslaki (LahjanlupausL, 625/1947). Jäämistösuunnittelua sivuavia lakeja on myös laki edunvalvontavaltuutuksesta (EVVL, 648/2007), laki holhustoimesta (HolhTL, 442/1999), laki maistraattien eräistä henkilörekistereistä (57/2005) sekä ulosottokaari (UK, 705/2007). Seuraavaksi tutkimuksessa perehdytään tarkemmin perittävän vaihtoehtoihin siirtää omaisuutta jälkipolville jo elinaikana lain asettamissa rajoissa.

2.1 Lahja

Lahja on tuttu käsite jo keskiajalta, mutta aiemmin lahjan merkitys oli aivan toisenlainen kuin nykyisin. Keskiajalla lahja oli säännelty oikeudessa ja lahjan antaminen edellytti vastalahjaa. Lahjanantaja halusi miellyttää lahjansaajaa ja lahjansaajan oli täytettävä kiitollisuuden velkansa antamalla vastalahja lahjanantajalle.³⁹ Vielä 1920-luvultakin on löydettävissä tunnusmerkkejä lahjan rakentuneen vastavuoroisuuden periaatteelle. Lahjaoikeustoimen historia on siis moniulotteinen, jonka myötä lahjan merkitys on muuttunut vähitellen talouden eri kehitysvaiheissa.⁴⁰ Lahjaa on tulkittu monen eri tieteenalan piirissä. Lahja on tuotu käsitteenä yksityisoikeudesta vero-oikeuteen ja lahjaverotus kiinnittyy läheisesti velvoiteoikeuteen⁴¹. PerVL:n 3 §:n mukaisesti lahjaveroa on suoritettava, kun omaisuus siirtyy lahjana toiselle. Lahjaverotusta käsittelemme tutkimuksemme alaluvussa *3.2 Lahjaveron määräytyminen ja veroluokat*.

Lahja on tärkein ja käytetyin vastikkeeton luovutustoimi osana jäämistösuunnittelua. Lahjan käsite on eri siviilioikeudessa kuin vero-oikeudessa, joten lahjan merkityssisältö muuttuu eri oikeudenalojen sisällä. Siviilioikeudellinen käsitys lahjasta on laajempi kuin vero-oikeudellinen käsitys⁴². Lindholm ja Kangas kuvailevat molemmat teoksissaan lahjan siviilioikeudellisia tunnusmerkkejä, joita ovat heidän mukaansa; 1) varallisuuden

³⁹ Kangas 1993, s. 16

⁴⁰ Kangas 1993, s. 5

⁴¹ Puronen 2011, s. 27

⁴² Ossa 2009, s. 53

siirtyminen vastikkeetta henkilöltä toiselle, 2) lahjanantajan varallisuuden väheneminen ja samalla lahjansaajan varallisuuden lisääntyminen, 3) luovutustoimen vapaaehtoisuus sekä 4) luovutukseen sisältyvä lahjoitustahto⁴³. Lahjoittamistarkoituksen minimaatimuksena on pidetty sitä, että molemmat osapuolet ovat yksimielisiä siitä, ettei luovutus tapahdu vastiketta vastaan. Jotta oikeustoimessa voi siis olla kyse lahjasta, sen on oltava lahjanluonteinen⁴⁴.

Lahja voi olla joko kokonaan vastikkeeton tai osittain vastikkeellinen. Luovutukseen sisältyy lahjoitustahto, mutta lahjansaajan ei ole pakko ottaa lahjaa vastaan. Lahjoittaja voi pääsääntöisesti itse päättää, kuinka lahjoitus toteutetaan ja mitä ehtoja lahjoitukseen sisällytetään. Lahja onkin varmin tapa siirtää tiettyä omaisuutta haluamalleen taholle⁴⁵. Lahja on henkilökohtainen oikeustoimi, joten lahjoittamisen edellytys on lahjanantajan oma tahto. Tämä tarkoittaa, että toisen henkilön omaisuutta ei voi lahjoittaa, eli esimerkiksi edunvalvojalla ei ole valtuutta lahjoittaa päämiehensä omaisuutta, ellei siitä ole erikseen sovittu. EVVL 18 §:n mukaisesti: *”Valtuutettu ei saa lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta, jollei 2 momentista muuta johdu.”*

Lahjan luovutuksen kohteena voi olla mikä tahansa siirtokelpoinen oikeus. Lahja voi siis olla irtaimen tai kiinteän omaisuuden lisäksi esimerkiksi tekijänoikeus tai patenttioikeus. Lahjan voi luovuttaa joko kokonaan tai vaan jonkin tietyn omistusoikeuden osan⁴⁶. Lahjana voidaan pitää myös velan anteeksiantoa tai takausvastuusta vapauttamista, eli aina omaisuus ei vaihda saajaa lahjanannon yhteydessä.

Perintökaari tuntee monta eriluonteista lahjaa. Lahja voi olla jäämistöoikeudellisten säädösten mukaan olosuhteiden, saajansa sukulaisuussuhteen ja antajansa tarkoituksen perusteella tavallinen lahja, suosiolahja tai testamenttiin rinnastuva lahja (PK 7), ennakkoperintö (PK 6) tai lahjaluontoinen oikeustoimi (PerVL 18.3 §). Näitä erilaisia

⁴³ Lindholm 2017, s. 13; Kangas 1993 s. 36

⁴⁴ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 317

⁴⁵ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 315

⁴⁶ Kangas 1993, s. 33

lahjojen muotoja käsitellään tutkimuksen edetessä sekä siviili-, että vero-oikeudellisesta näkökulmasta katsottuna.

Suomessa irtaimen lahjaa sääntelee lahjanlupauslaki (LahjanlupausL, 625/1947). Irtaimen omaisuutta ovat esimerkiksi raha, pörssiosakkeet, asunto-osakkeet sekä autot. Irtaimen lahja ei ole ehdottoman muotosidonnainen, mutta joissakin lahjoitusmuodoissa lahjakirja vaaditaan.⁴⁷ Esimerkiksi pankit vaativat pörssiosakkeiden luovutuksen yhteydessä lahjakirjan. Irtaimen omaisuuden lahjoitus toteutuu vasta siinä hetkessä, kun lahjansaaja on saanut lahjan haltuunsa. LahjanlupausL 2 §:n mukaisesti: *”Velkakirjassa tai muulla tavoin tehtyä rahan tai tavaran lahjoitusta älköön katsottako täytetyksi, jollei lahjan saaja ole saanut haltuunsa sitä, mitä on luvattu.”*

Kiinteää omaisuutta ovat puolestaan esimerkiksi omakotitalot, kesämökit sekä metsä- ja maatilat. Kiinteän omaisuuden lahjaa säännellään tarkasti maakaarella.⁴⁸ Maakaareen 2 luvun 1 §:n mukaan julkisen kaupanvahvistajan on vahvistettava kiinteä lahjakirja kaikkien lahjakirjan allekirjoittajien läsnä ollessa. Eduskunta on vahvistanut lain maakaareen muuttamisesta (96/2911) ja vuodesta 2013 lähtien kiinteistön lahjakirja on voitu hyväksyä myös sähköisesti Maanmittauslaitoksen järjestelmässä. Kiinteän omaisuuden lahjakirjasta tulee ilmetä luovutustarkoitus, luovutettava kiinteistö, lahjanantaja ja lahjansaaja⁴⁹. Maanmittauslaitos julkaisee vuosittain tilastoja kiinteistökauppojen määristä. Heidän tilastojen perusteella vuonna 2021 toteutettiin yhteensä 85 680 kiinteistökauppaa eri luovutusten perusteella, joista 8 161 kirjattiin lahjana.⁵⁰ Lahjaa on siis hyödynnetty noin 10 prosentissa kaikista kiinteistöjen luovutuksissa.

Lahjan merkittävyyden arvioimiseen vaikuttavat lahjanantajan taloudelliset olosuhteet. Joissakin perheissä saman arvoinen lahja voi olla hyvin poikkeuksellista, kun taas varakkaassa perheessä varsin tavanomaista. Tästä johtuen esimerkiksi merkkipäivälahjojen

⁴⁷ Lindholm 2017, s. 13

⁴⁸ Lindholm 2017, s. 17

⁴⁹ Maakaari 1 §; Lindholm 2017, s. 17

⁵⁰ Maanmittauslaitos 2022

tasot voivat poiketa merkittävästi eri perheiden välillä, eikä siihen ole annettu tarkempaa rajaa.⁵¹ Merkkipäivälahjan arvo tulee olla siis suhteutettuna lahjanantajan taloudellisiin oloihin. Lahjan tavanomaisuuden arvioiminen vaikuttaa siihen, katsotaanko perillisen saaneen tavallisen lahjan, vai tuleeko se myöhemmin tulkita saaduksi ennakoperinnöksi.

Kun puhumme tavallisesta lahjasta, mikä ei täytä suosiolahjan ja ennakoperinnön tunnusmerkkejä, pääsääntö on, että perittävän elinaikana annettua lahjaa ei lisätä perittävän kuoleman jälkeen tehtävään kuolinpesän omaisuudenluetteloon eli perukirjaan. Tähän on kuitenkin poikkeus, sillä perintöverotukseen lisätään perittävän antama lahja, mikä on annettu kolmen viimeisen vuoden sisällä ennen perittävän kuolemaa joko perilliselle tai testamentinsaajalle.⁵² Lahjansaajalla on ilmoitusvelvollisuus tällaisesta lahjasta kuolinpesän hoitajalle. Esimerkiksi Turun HAO antoi 16.9.2010 ratkaisun tapaukseen 10/0606/3, jossa perittävän alle kolme vuotta ennen kuolemaa antamat lahjat lastenlapsille tuli lisätä perittävän perukirjaan, sillä lastenlapset olivat myös testamentinsaajia. Ratkaisu perustui perintö- ja lahjaverolain 16 §:n 1 momentin 1 kohtaan.

Lahja on siis varallisuus oikeudellinen oikeustoimi, minkä perusteella varallisuutta siirtyy lahjanantajalta lahjansaajalle. Lahjan luonne määräytyy eri henkilösuhteissa eri tavoin, eli sillä on merkitystä lahjan luonnetta arvioitaessa, kenelle lahja on annettu⁵³. Seuraavaksi tutkielmassa perehdytään yleisimpiin lahjan eri muotoihin ja tehdään selkoa, kuinka eri lahjan muotoja kohdellaan perittävän kuoltua.

⁵¹ Aarnio & Kangas 2016, s. 794

⁵² Lindholm 2017, s. 53

⁵³ Kangas 1993, s. 28

2.1.1 Suosiolahja

Suosiolahja tarkoittaa elinaikana annettua lahjaa, minkä perittävä on antanut rintaperilliseen tai tämän puolisolle, ja lahjan ilmeisenä tarkoituksena on ollut suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi⁵⁴. Suosiolahjana pidetään sellaista lahjaa, jota ei ole pidettävä ennakkoperintönä. Jos perittävä tekee lahjoituksen ainoastaan yhdelle perillisilleen sivuuttaen muut perilliset, lahjoitus usein viestii suosimistarkoituksesta. Pääsääntö siis on, että jos perittävä määrää, ettei lahjoitusta ole otettava huomioon ennakkoperintönä, kyseessä on suosiolahja.⁵⁵

Suosiolahjasta säädetään PK 7:3.3 §:ssä, missä on asetettu suosiolahjan ehdot. Samassa säännöksessä on määrätty tietyistä perittävän eläessään antamista vastikkeettomista luovutuksista ja niiden huomioon ottamisesta jäämistöä jaettaessa. Laskennallisista lisäyksistä säädetään seuraavasti:

”Pesän varoihin on lisättävä perittävän antama ennakkoperintö sekä, jollei, erityisiä vastasyitä ole, hänen sellaisissa olosuhteissa tai sellaisin ehdoin eläessään antamansa lahja, että se on tarkoituksensa puolesta rinnastettavissa testamenttiin, niin myös hänen jälkeläiselleen tai ottolapselleen tahi näiden puolisoille antamansa sellainen lahja, jolla on ilmeisesti tarkoitettu suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi...”

Suosiolahjan tärkein tunnusmerkki on tarkoitus suosia lahjansaajaa rintaperillisen kustannuksella. Jotta lahja voi olla suosiolahja, kolmen ehdon on täytyttävä samanaikaisesti; 1) lahjalla on tosiasiaassa suosittu lahjansaajaa, 2) suosiminen on ollut ilmeisenä tarkoituksena ja 3) tarkoituksellinen suosiminen on tehty nimenomaan lakiosaan oikeutetun vahingoksi. Jos yksikin ehto jää täyttymättä, kyseessä ei voi olla PK 7:3.3 §:ssä tarkoitettu suosiolahja.

⁵⁴ Lindholm 2017, s. 202

⁵⁵ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 268

Suosiolahjasta ei ole säädetty heti alusta lähtien perintökaareissa, vaan se on lisätty myöhemmin lakiin hallituksen esityksen HE 1948:37 perusteella ja laki astui voimaan 1951. Korkein oikeus katsoi lausunnossaan, että muutos lakiin oli laadittava sen periaatteen mukaisesti, että vanhempien tulee suhtautua tasapuolisesti lapsiinsa ja mikäli vanhemmat loukkaavat tätä periaatetta, lapsille on annettava oikeudellista suojaa.⁵⁶ Ennakkoperinnön ei katsottu antavan riittävällä tasolla suojaa lakiosaperillisille. Suosiolahjaa koskevan määräyksen sisältö jäi kuitenkin suppeaksi, joten lain säännös on aiheuttanut kritiikkiä. Lisäksi, koska vastaavia säännöksiä ei ole muiden maiden lain-säädännössä, suosiolahjan tunnusmerkistön määrittäminen on ollut ongelmallista.⁵⁷ Suosiolahjaa on ehdotettu poistettavan PK 7:3.3 §:stä hallituksen esityksellä HE 1998:117, mutta esitys kariutui eduskunnan vastustukseen. Hallitus antoi vielä uudestaan lainmuutosesityksen pari vuotta myöhemmin, jonka tarkoituksena oli antaa perinnönjättäjälle mahdollisuus lahjoittaa omaisuutta rintaperilliselleen ilman, että lahjoitus vaikuttaisi perillisen lakiosan laskemiseen perittävän kuoltua⁵⁸. Esitystä ei koskaan hyväksytty ja suosiolahjaa koskeva säännös säilyi laissa.

Suosiolahjan arvo lisätään laskennallisesti pesän omaisuuden säästöihin ja se arvostetaan lahjan vastaanottohetken arvon mukaisesti. Suosiolahjan saanut henkilö voi joutua vastuuseen lakiosan täyttämisestä saamansa lahjan arvolla, mikäli rintaperillisten lakiosaoikeuksia ei saada muuten toteutettua perittävän jäämistöstä.⁵⁹ Edellytyksenä kuitenkin on, että lahjanantajan ilmeisenä tarkoituksena on ollut suosia lahjansaajaa lakiosaperillisen vahingoksi⁶⁰. Suosiolahja voi olla joko täysin vastikkeeton tai osittain vastikkeellinen. Suosiolahja voi siis syntyä myös alihintaisessa kaupassa. Luovutus katsotaan suosiolahjaksi siltä osin kuin se on annettu suomistarkoituksessa. Jos lahjoitus on osittain vastikkeellinen, vastike vähennetään lahjan käyvästä arvosta eli suosimista voi olla vain vastikkeeton osuus. Oikeuskäytännön perusteella on katsottu, että mikäli

⁵⁶ Kangas 1993, s. 243

⁵⁷ Lohi 2017, s. 2

⁵⁸ HE 77/2000

⁵⁹ Kolehmainen 2011, s. 284

⁶⁰ PK 7:3.3 §

vastike on vähintään 60–70 prosenttia lahjan käyvästä arvosta, luovutus ei aiheuta lakiosan täydennysvastuuta.⁶¹

Suosiolahjan tunnusmerkkien edellytyksenä ei ole ennakkoperinnöstä poiketen se, että suosiolahja on annettu perillisasemassa olevalle henkilölle. Suosiolahjaksi voidaan katsoa olevan sellainen lahja, mikä on annettu perittävän jälkeläiselle, ottolapselle tai tämän jälkeläiselle tai edellä mainittujen henkilöiden aviopuolisoille. Lahjanantajan aviopuolisolle tai avopuolisolle annettua lahjaa ei kohdella suosiolahjana.⁶² PK 7:3.3 §:n mukaiselle rintaperillisen läheiselle annettua suosiolahjaa ei kuitenkaan normaalisti voida vähentää rintaperillisen itsensä lakiosasta, sillä tämä loukkaisi taas rintaperillisen lakiosaa.

Joissakin tapauksissa suosiolahja voi olla vaikeaa todistaa todeksi. Suosiolahjan todeksi näyttämisen haasteena on suosimistarkoituksen sekä vahingoittamistarkoituksen käsitteiden epämääräisyys. Todistustaakka onkin sillä lakiosan täydennystä vaativalla, joka väittää lahjoituksen liittyvän suosimistarkoitukseen. Mikäli suosimistarkoitusta ei saada näytettyä toteen, voi ilman lahjaa jäänyt perillinen jäädä ilman hänelle kuuluvaa lakiosaa. Tuomioistuimien tekee ratkaisun sen perusteella, onko näyttöä riittävästi siitä, että lahjan tarkoitus on ollut suosiminen sekä sen tapahtuminen lakiosaperillisen vahingoksi.⁶³ Oikeuskäytännön todisteeksi ovat lisäksi riittäneet aihetodisteet, kuten lahjan kohde ja lahjan saajan toiminta ennen ja jälkeen lahjaoikeustoimen⁶⁴.

Eräissä tapauksissa, jos suosiolahjan antamisen ja perittävän kuoleman välillä on hyvin pitkä aika, on voitu tulkita, ettei kyseessä ole ollut suosiolahja. Laissa ei ole kuitenkaan säädetty siitä, kuinka kauan ennen perittävän kuolemaa annettua lahjaa voidaan pitää suosiolahjana eli suosiolahjan ajallista ulottuvuutta ei ole laissa rajattu. Vakiintunut tapa on ollut pitää rajana kymmentä vuotta lahjan annon ja perittävän kuoleman välil-

⁶¹ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 269

⁶² Kangas 1993, s. 245

⁶³ Kolehmainen 2011, s. 300–305

⁶⁴ Kangas 1993, s. 248

lä.⁶⁵ Tämä oletamus ei kuitenkaan pidä aina paikkaansa, sillä esimerkiksi KKO 2012:96 tapauksessa lahjaa pidettiin suosiolahjana, vaikka se oli annettu 23 vuotta ennen perittävän kuolemaa. Kyseinen oikeustapaus on esimerkki siitä, että suosiolahjana voidaan pitää hyvinkin vanhoja lahjoja.

2.1.2 Oikeuden pidättäminen lahjaan

Lahjoittaja voi halutessaan jättää itselleen lahjoitettavaan omaisuuteen hallintaoikeuden. Hallintaoikeuden pidättäminen tarkoittaa sitä, että vaikka omistus siirtyy toiselle, lahjanantaja pidättää itsellään käyttöoikeuden kyseiseen lahjoitettuun omaisuuteen. Siviilioikeudellisena toimenpiteenä lahjoitus ei kuitenkaan täyty ennen kuin esineen hallintaoikeus siirtyy lahjansaajalle. Hallintaoikeuden pidättäminen voi olla toimiva ratkaisu, kun lahjoitettava omaisuus halutaan jättää suvun omistukseen. Yleisin käyttökohde hallintaoikeudelle on lapsille tai lapsenlapsille lahjoitettu kesämökki. Hallintaoikeus voidaan jättää myös esimerkiksi asuntoihin, osakkeisiin, metsätiloihin tai talletuksiin. Hallintaoikeus on mahdollista pidättää joko määräajaksi tai eliniäksi.⁶⁶ Useimmiten lahjanantaja käyttää elinikäisen hallintaoikeuden pidättämistä.

Hallintaoikeuden pidättämisen yhteydessä hallintaoikeus pysyy alkuperäisellä omistajalla, kun taas puolestaan lahjoitettavan omaisuuden omistusoikeus siirtyy lahjansaajalle. Hallintaoikeuden arvo pienentää lahjan arvoa, koska se rasittaa lahjansaajan mahdollisuutta käyttää lahjaksi saatua omaisuutta. Omaisuutta ei voi myöskään myydä ilman hallintaoikeuden haltijan suostumusta. Hallintaoikeus pienentää lahjasta menevän veron määrää ja tästä johtuen hallintaoikeuden käyttäminen on yksi yleisimmistä ja tehokkaimmista jäämistöverosuunnittelun keinoista. Hallintaoikeusvähennyksen määrä lasketaan sen mukaan, miltä osalta ja kuinka kauan sen oletetaan rajoittavan omistajan oikeuksia. Hallintaoikeus on myös mahdollista lahjoittaa toiselle henkilölle. Koska ikä vaikuttaa hallintaoikeuden arvoon, lahjanantajan ollessa hyvin iäkäs veroetu voi jäädä

⁶⁵ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 274

⁶⁶ Lindholm 2017, s. 77–79

pieneksi, jolloin hallintaoikeus voi olla kannattavampaa lahjoittaa esimerkiksi nuoremmalle puolisolle.⁶⁷

Elinikäinen hallintaoikeus raukeaa viimeistään siinä vaiheessa, kun lahjanantaja menehtyy. Hallintaoikeutta ei merkitä perittävän perukirjaan, eikä siitä tule perintöveroseuraamuksia. Hallintaoikeudesta on mahdollista luopua myös jo perittävän elinaikana. Tässä tapauksessa luopumista verotetaan lahjaverotuksessa hallintaoikeuden arvon perusteella.⁶⁸ Eli sama summa mikä on aikoinaan vähentänyt lahjaverotuksen määrää, tulee hallintaoikeuden luovutuksen yhteydessä verotettavaksi. Hallintaoikeuden arvon laskemisesta ja sen vaikutuksesta verotukseen on kerrottu enemmän alaluvussa 4.3 *Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa*.

2.1.3 Lahjanluonteinen kauppa

Lahjanluonteisesta kaupasta on kyse silloin, kun omaisuuden kauppahinta on vähemmän kuin omaisuuden käypä arvo eli omaisuus myydään alhaisemmalla hinnalla kuin sen käypä arvo on⁶⁹. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuudesta todennäköisesti saatavaa todellista kauppahintaa, mikäli omaisuus myytäisiin vapaaehtoisella kaupalla⁷⁰. Alihintainen kauppa tarkoittaaakin yleensä osittaista vastikkeettomuutta. Lahjanluonteisesta kaupasta tulee olla säädettyinä laissa, ettei lahjaveroa voi kiertää alihintaisella kaupalla. Tarkkaa prosenttirajaa kauppahinnan rajalle ei ole määrätty, vaan kysymys on kokonaisharkinnasta.

Lahjanluonteisen kaupan käsite voi olla eri siviilioikeudellisen ja vero-oikeudellisen tulkinnan mukaisesti. Oikeuskäytännössä on voitu pitää rajana, että mikäli kauppahinta on enemmän kuin kolme neljäsosaa omaisuuden käyvästä hinnasta, ei kaupan katsota oleva lahjanluonteinen. Myös perintö- ja lahjaverolaki tukee tätä rajaa, sillä PerVL 18.3

⁶⁷ Lindholm 2017, s. 79

⁶⁸ Lindholm 2017, s. 90

⁶⁹ Verohallinto 2022d

⁷⁰ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 317

§:n mukaisesti: *”Kun kauppa- tai vaihtosopimuksen ehdoista selviää, että sovittu vastike on enintään kolme neljännestä käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero lahjaksi.”*

PK 7:1 §:n mukaan rintaperillisellä on oikeus lakiosaan, ja lakiosajärjestelmä asettaa rajat perittävän vapaudelle päättää jäämistöstä. Lakiosasuojia vaikuttaa siis joissakin tilanteissa perittävän tekemiin oikeustoimiin, josta löytyy oikeuskäytännön esimerkki KKO 2012:69. Kyseisessä oikeustapauksessa A oli myynyt alihintaisella kaupalla siskonpojalleen C:lle omaisuuttaan alle kaksi vuotta ennen menehtymistään. A:n rintaperillinen B teki lakiosavaatimuksen C:lle ja vaati häneltä puuttuvan lakiosamäärän maksamista. Korkein oikeus hyväksyi B:n kanteen ja määräsi C:n maksamaan B:lle puuttuvan lakiosan täydennyksen. Joissakin tilanteissa siis myös alihintaiset kaupat voidaan ottaa myöhemmin huomioon laskettaessa perittävän jäämistön arvoa ja näin ollen alihintaisella kaupalla voi olla myös vaikutusta lakiosan määrään.

Lahjanluonteisella kaupalla siirretyn omaisuuden hankintamenona pidetään lahjan osalta lahjaverotuksessa määrättyä arvoa ja kaupan osalta vastiketta. Vuodesta 2005 lähtien tuloverolaissa (1535/1992) on ollut mukana erillinen säännös TVL 47.4 § hankintamenon määrittämisestä lahjanluonteisessa kaupassa. TVL 47 §:n mukaisesti, jos omaisuus on luovutettu käypää arvoa alempaan hintaan siten, että kysymys on perintö- ja lahjaverolaissa tarkoitetusta lahjanluonteisesta kaupasta, luovutus jaetaan maksetun kauppahinnan ja käyvän arvon suhteen vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan lahjan ja vastikkeen määrän suhteessa. Vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenona pidetään tähän kohdistuva osa omaisuuden hankintamenosta.⁷¹ Säännös tarvitaan, sillä kun omaisuutta luovutetaan lahjanluonteisella kaupalla, osa luovutuksesta tapahtuu lahjana ja osa kauppana. Luovutusvoiton verotuksen tulee olla sama riippumatta siitä, onko lahjoitus ja kauppa toteutunut muodollisesti yhdellä vai erillisillä luovutustoimilla.⁷²

⁷¹ Ossa 2007, s. 159

⁷² Ossa 2021, kappale 3.5.1

Tilanne tulee vastaan esimerkiksi siinä tilanteessa, kun vanhemmat ovat ostaneet menneiden lähivuosien aikana asunnon omiin nimiinsä ja myyvät sen jälkeen asunnon lapselleen $\frac{3}{4}$ hinnalla heidän maksamasta arvosta. Tässä tapauksessa Verohallinnon ohjeiden mukaisesti, vanhemmilla ei ole oikeutta saada luovutustappiota asunnosta, jos he eivät pysty todistamaan asunnon todellista arvon laskua.⁷³ Sama sääntö pätee myös arvo-osuuksien alihintaiseen myyntiin. KHO:n 2014:85 tapauksessa vanhempi A oli myynyt lapselleen B:lle arvo-osakkeita alle niiden sen hetkisen markkina-arvon, ja tämän jälkeen A oli ilmoittanut itselleen luovutustappioiksi hankintahinnan ja luovutushinnan välisen eron. Tätä ei kuitenkaan hyväksytty, sillä jos osakkeet olisi myyty pörssissä, luovutustappiota ei olisi todellisuudessa syntynyt niin paljoa, kuin mitä A oli veroilmoituksessaan ilmoittanut tappion määräksi.

2.2 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö on jäämistöoikeudellinen instituutio, mikä pohjautuu perintökaaren 6 luvun säännösten varaan⁷⁴. Ennakkoperintö voi olla luonteeltaan lahja tai lahjanluonteinen kauppa, jonka perittävä on eläessään antanut perilliselle. Ennakkoperinnössä on siis kyse perinnön etukäteisestä siirrosta perilliselle. Rintaperilliset eli lakimääräiset perilliset määritetään PK 2 luvun 1–5 §:ssä. Ennakkoperintöä voi siis olla ainoastaan sellainen lahja, joka on annettu oikean henkilön hyväksi. Koska PK 2:5 §:n mukaisesti serkut eivät enää peri, ennakkoperinnönsaajan tulee olla serkkua läheisempi sukulainen. Tilanteessa, jossa lahjansaaja ei voi tulla perillisen asemaan, ei sovelleta ennakkoperintösäännöstä.

Ennakkoperinnön tunnusmerkistöt on löydettävissä PK 6:1 §:n säännöksestä, joita lain sanamuotoa erittelemällä on: 1) suoritus on tehty perittävän elinaikana, 2) kyseessä on lahja tai ainakin osittain vastikkeeton varallisuuden siirto, 3) suoritus on annettu peril-

⁷³ Verohallinnon ohje. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. 2.8.2016, Diaarinumero A 126/200/2014.

⁷⁴ Lohi 1999, s. 1

lisasemassa olevalla henkilölle sekä 4) perittävän tarkoituksen on todella ollut antaa etukäteisesti perintöä. Oikeustoimen tulee täyttää kaikki edellä mainitut kriteerit ollakseen ennakkoperintöä.

Ennakkoperinnön avulla pyritään turvaamaan perillisten keskinäinen yhdenvertaisuus sekä perittävän omaisuuden mahdollisimman oikeudenmukainen jako perillisen kesken, sillä ennakkoperintö vaikuttaa perintöosaan sekä mahdolliseen lakiosan suuruuteen. Perintöosan laskennan lähtökohtana on niin sanottu positiivinen ennakkoperintöoletama, eli oletuksena on, ettei perittävän tarkoituksena ole asettaa rintaperillisiä keskenään eriarvoiseen asemaan. Jotta tähän tavoitteeseen päästään, perintöä jaettaessa otetaan huomioon myös tietyt perittävän eläessään antamat lahjat. Lähtökohtana pidetään ajatusta, että perittävän rintaperilliselle antamaa lahjaa pidetään ennakkoperintönä. Ennakkoperintö on tehokas jäämistösuunnittelun keino silloin, kun perittävä haluaa varmistaa, että perilliset saavat mahdollisista lahjoituksista huolimatta saman aseman perinnönjaossa.⁷⁵

Ennakkoperintö vaikuttaa perintöosan (PK 6 luku) ja lakiosan suuruuteen (PK 7 luku). PK 6:1.1 §:n mukaisesti ennakkoperintöä kuvaillaan seuraavasti: *”Mitä perittävä on eläessään antanut rintaperilliselle, on ennakkona vähennettävä tämän perinnöstä, ellei muuta ole määrätty tai olosuhteisiin katsoen otaksuttava tarkoitettun.”* Oikeustieteessä tätä kutsutaan positiiviseksi ennakkoperintöolettamaksi. Negatiiviseksi ennakkoperintöolettamaksi puolestaan kutsutaan PK 6:1.1 §:n toista lausetta: *”Jos ennakon saajana on muu perillinen, on vähentäminen tehtävä vain, jos omaisuutta annettaessa on niin määrätty tai olosuhteiden perusteella on katsottava niin tarkoitettun.”*

PK 6 luvussa on myös maininta siitä, että mikäli perillinen, joka on saanut ennakkoperintöä ja on kuollut ennen perittävää, on ennakkoperintö vähennettävä hänen jälkeläistensä perintöosuuksista. Ennakkoperintö voi tulla myös kyseeseen silloin, kun perittävä ei vielä lahjoitushetkellä ole ollut perittävän rintaperillinen. Perittävä on voinut antaa

⁷⁵ Kangas 2018, s. 434

elinaikanaan lahjan sisarelleen ja lahjoitushetkellä perittävän rintaperillinen, ainut lapsi on ollut elossa. Jos rintaperillinen menehtyy ennen perittävää, sisaresta tuleekin perittävän perillinen, jolloin hänen aiemmin saamaa lahjaa kohdellaankin ennakkoperintönä. Jotta lahjan katsotaan siis olevan ennakkoperintöä, riittää, että lahjansaaja on perittävän kuolinhetkellä perillisasemassa.

Ennakkoperinnön voidaan ajatella olevan perilliseltä saatu perinnön etumaksu, tavanomaista suurempi lahja⁷⁶. Lahjan tulee siis olla epäsuhteessa antajan oloihin eli tavanomaisia lahjoja ei katsota ennakkoperinnöksi⁷⁷. Yksityisoikeudessa katsotaan, että ennakkoperintöä voi lähtökohtaisesti olla mikä tahansa lahja. Ennakkoperintö voi olla luonteeltaan vastikkeeton tai osittain vastikkeellinen luovutus, esimerkiksi alihintainen kauppa. Ennakkoperinnöstä tulee suorittaa lahjaveroa normaalien lahjaverosäännösten mukaisesti ja myöhemmin perintöveroa määrätessä, perintöverosta vähennetään se lahjaveron, joka aikaisemmin on suoritettu.⁷⁸

Ennakkoperinnön arvo lisätään laskennallisena arvona perittävän reaaliseseen nettojäämistöön, josta lasketaan kunkin perillisen laskennallinen perintöosan suuruus perimysjärjestyksen mukaisesti⁷⁹. Ennakkoa saaneen perillisen etuus vähennetään perinnönjaoissa hänen jako-osuudestaan, jotta perillinen ei saisi omaisuutta kahteen kertaan ja perillisten välistä yhdenvertaisuutta loukaten⁸⁰. Perillisen osaksi muodostuu siis laskennallisen perintöosan ja ennakkoperinnön erotus.

Esimerkki 1. A:lla on kaksi lasta B ja C. A on antanut eläessään B:lle 100 000 euron arvoisen lahjan. A menehtyy ja hänen reaalin jäämistönsä on 100 000 euroa, testamenttia ei ole. Reaaliseseen jäämistöön lisätään ennakkoperintö 100 000 euroa, jolloin jäämistön arvoksi saadaan 200 000 euroa. Perillisten laskennalliset perintöosat ovat 100 000 euroa ja koska B on saanut jo perittävän eläessä perintöosansa, C saa koko reaalisen jäämistön.

⁷⁶ Kangas 2002, s. 142

⁷⁷ Aarnio & Kangas 2016, s. 794

⁷⁸ Lindholm 2017, s. 197; PerVL 16.2 §

⁷⁹ Lindholm 2017, s. 198

⁸⁰ Kangas 2018, s. 443

Perinnönjaossa on kuitenkin tärkeää huomioida, että siviilioikeuden näkökulmasta siinä otetaan huomioon ainoastaan ne ennakkoperinnöt, joihin vedotaan⁸¹. Tätä kutsutaan individuaaliperiaatteeksi ja perittävän on hyvä tiedostaa sen olemassaolo. Individuaaliperiaatteesta johtuen, jokaisen perillisen tulee tehdä itsenäinen vaatimus ennakkoperinnön huomioimisesta lakiosia laskettaessa. Perittävän kannattaa elinaikanaan varmistaa, että kaikki hänen perillisensä ovat tietoisia sekä individuaaliperiaatteen sisällöstä että perittävän antamista ennakkoperinnoista.⁸²

Ennakkoperintöolettaman taustalla on oletamus siitä, että normaalitilanteessa perittävän ei ole tarkoitus suosia yhtä tai useampaa rintaperillistään muiden lasten kustannuksella. Ennakkoperinnön huomioon ottamista koskevat säännökset ovat tahdonvaltaista oikeutta, joten perittävä voi kumota tämän olettaman ja määrätä, ettei annettua lahjaa tule pitää ennakkoperintönä⁸³. Ennakkoperintöolettama voidaan kumota esittämällä näyttöä siitä, että lahjan antajalla on ollut suosimistarkoitus. Mahdollisia tapoja kumota kyseinen oletus on esimerkiksi antaa samalla kertaa kaikille perillisille samansuuruinen osa perittävän omaisuudesta.⁸⁴ Muiden kuin rintaperillisten osalta oletuksena on puolestaan niin sanottu negatiivinen ennakkoperintöolettama. Jos perittävä ei ole muuta määrännyt tai olosuhteista ei voida muuta päätellä, tällaiselle perilliselle annettua lahjaa ei pidetä ennakkoperintönä.⁸⁵

Velvoiteoikeudesta tuttu vanhentumissäännöstö ei koske lainkaan ennakkoperintöä ja PK 6 luvun laskennallisen lisäyksen järjestelmää⁸⁶. Tämä tarkoittaa, että oikeus vaatia perittävän antaman lahjan huomioon ottamista ennakkoperintönä ei vanhene, eikä ole riippuvainen lahjanannon ajankohdasta. Lahjoitettu omaisuus kuitenkin arvostetaan lain pääsäännön mukaan vastaanottohetken mukaisen arvon perusteella, joten vanho-

⁸¹ Kolehmainen & Rabinä 2012, s. 251

⁸² Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 323

⁸³ Kolehmainen 2011, s. 283

⁸⁴ Kangas 2018, s. 437

⁸⁵ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 324

⁸⁶ Aarnio & Kangas 2016, s. 809

jen lahjojen lisääminen jäämistöön ei yleensä nosta merkittävästi jäämistön arvoa.⁸⁷ Perintöverotuksessa ei siis huomioida ennakkoperintönä saadun omaisuuden arvonnousua, vaikka se olisi voinut olla huomattavaa. Oikeuskäytännöstä löytyy esimerkki, jossa Helsingin hovioikeus katsoi tapauksessa 28.2.2007 S 06/2508 perillisen 44 vuotta aiemmin saaman lahjan ennakkoperinnöksi ja lahja vähennettiin perillisen lakiosasta.

Jos kaikkea sitä, minkä perillinen on saanut enakkona, ei voida vähentää hänen perintöosastaan, perillinen ei ole velvollinen palauttamaan erotusta PK 6:6 §:n mukaisesti⁸⁸. Näissä tilanteissa puhutaan ylisuuresta ennakkoperinnöstä. Ylisuuri ennakkoperintö johtaa siihen, ettei perittävän reaalin jäämistö riitä kattamaan jokaiselle perilliselle kuuluvaa osuutta. Nämä tilanteet voivatkin olla erittäin ongelmallisia, sillä ylisuuren ennakkoperinnön vuoksi kaikki perilliset eivät pääse tasavertaiseen asemaan⁸⁹. Perittävä voi kuitenkin ennalta määrätä PK 6:6 §:n mukaisesti, että ennakon saajan on palautettava perintö-osansa ylimenevä osa ennakkoperinnöstä. Ylisuuren ennakon palauttamista koskeva määräys on kuitenkin tehtävä jo ennakkoperintöä antaessa, eli ehtoa ei voi liittää lahjaan enää myöhemmässä vaiheessa. Ehdon käyttäminen on kuitenkin erittäin harvinaista.

Esimerkki 2. A:lla on kolme rintaperillistä B, C ja D. A on antanut B:lle elinaikanaan ennakkoperintöä 60 000 euroa ja menehtyessään A:n jäämistön arvo on 60 000 euroa. Jokaisen perillisen osuus jäämistöstä ennakkoperintö huomioden olisi 40 000 euroa. Koska B:n saama ennakkoperintö on perintöosuutta suurempi, hän ei ole oikeutettu perintöön eikä hänen tarvitse palauttaa perinnön ylimenevää osuutta kuolinpesään, koska ylisuuri ennakkoperintö ei loukkaa C:n ja D:n lakiosia. Tästä johtuen pesän jäämistö jaetaan C:n ja D:n kesken tasan, molemmat saavat 30 000 euroa. Heidän perintöosuutensa on näin ollen pienempi, mitä se olisi ilman annettua ylisuurta ennakkoperintöä B:lle.

⁸⁷ Aarnio & Kangas 2016, s. 773

⁸⁸ Kangas 2018, s. 443; PK 6:7 § ”Perintöosan suuruuden määrittämistä varten on pesän säästöön ennen perinnönjakoa lisättävä ennakkoperinnön arvo tai, jollei sitä voida kokonaan vähentää saajan perintöosasta, niin suuri osa kuin siitä voidaan vähentää.”

⁸⁹ Lohi 1999, s. 29

Perintökaaren 7 luku suojaa kuitenkin rintaperillisten lakiosia, mikäli annettu ylisuuri ennakkoperintö loukkaa myös perillisen lakiosaa. Tällöin ennakkoperinnön saanut perillinen voi joutua täydentämään muiden perillisten lakiosia. Rintaperillisen lakiosa on puolet siitä, mitä hänelle kuuluisi ilman annettua ennakkoperintöä.

Joissakin tilanteissa voi olla vaikeaa arvioida onko lahjalla tarkoitettu ennakkoperintöä vai ei, varsinkin jos perittävä ei ole ilmaissut asiaa selkeästi. Näissä tilanteissa mietitään kokonaistilannetta kysymysten avulla; 1) onko perittävä antanut jotakin vastikkeetta perillisasemassa olevalle henkilölle, 2) milloin luovutus on tehty, 3) kuinka arvokkaasta lahjasta on kysymys sekä 4) onko perittävä kumonnut ennakkoperintöolettaman tai määrännyt omaisuuden otettavaksi huomioon saajan ennakkoperintönä. Näiden asioiden avulla tarkastellaan lahjan luonnetta.⁹⁰

Mikäli lahjanantaja ei halua lahjaa käsiteltävän ennakkoperintönä, kaikista yksinkertaisinta on lisätä lahjakirjaan maininta ”Tämä lahja ei ole ennakkoperintöä”.⁹¹ Korkeimmassa hallinto-oikeudessa esimerkiksi tapauksessa KHO 1987 B 625 lahjaa ei ole pidetty ennakkoperintönä, mikäli kaikki perilliset ovat saaneet yhtä suuret lahjat tai jos perillisiä on ollut vain yksi. Ainoalle rintaperilliselle annettu lahja voi kuitenkin tulla perinnönjaossa huomioitavaksi ennakkoperintönä, jos perinnönjaossa tulee arvioida hänen suhdetta testamentinsaajiin⁹². Useimmiten myöskään isovanhempien antamaa lahjaa lastenlapsille ei pidetä ennakkoperintönä, mikäli lasten vanhemmat ovat lahjoitushetkellä elossa⁹³.

Lahjaan on mahdollista liittää ehtoja, joilla varaudutaan olosuhteiden muutoksiin esimerkiksi tilanteessa, jossa rintaperillinen menehtyisi ennen perittävää⁹⁴. Jos perittävä on lahjakirjassa määrännyt, että rintaperillisen saama lahja ei ole ennakkoperintöä,

⁹⁰ Aarnio & Kangas 2016, s. 779

⁹¹ Lindholm 2017, s. 200

⁹² Aarnio & Kangas 2016, s. 784

⁹³ Lindholm 2020, s. 96; KKO 2010:57

⁹⁴ Aarnio & Kangas 2016, s. 789

määräyksen voi kumota testamentilla⁹⁵. KKO 1996:30 tapauksessa perittävä oli ensin määrännyt lahjakirjaan, ettei kyseistä lahjaa tule katsoa ennakkoperintönä, mutta kuitenkin testamentissa todennut, että perillinen on saanut jo aiemmin lakiosansa, jolloin testamentti kumoaa lahjakirjan määräyksen. Korkein oikeus perusteli päätöstä sillä, että lahjakirjan määräys oli kuolemanvaralta annettu määräys, jonka perittävä voi testamentinmääräyksellään muuttaa. Perittävä ei ole siis sidottu aiemmin antamaansa ennakkoperintömääräykseen.

Pääsääntö on, ettei rintaperillisen elatukseen, kasvatukseen tai koulutukseen laitettuja varoja katsota pidettävän ennakkoperintönä, jos vanhemmille aiheutuvat kustannukset ovat tavanomaisia. PK 6:3 §:n luvun mukaisesti perittävä voi kuitenkin määrätä kyseiset perilliselle annetut taloudelliset tuet katsottavan ennakkoperinnöksi niin halutessaan.⁹⁶ Joillakin vanhemmilla on myös tapana tukea lastensa opiskelua antamalla heidän käyttäjä vastikkeetta omistamaansa asuntoa tai maksamalla suoraan asumisesta koituvat kustannukset.

Asumisetu on verotuksellisesti varsin edullinen tapa tukea lapsen taloutta, sillä asuntoedun tarjoamista omalle rintaperilliselle ei pidetä verotettavana lahjana. Kuitenkin, jos asumisetu jatkuu vuosikymmenen ajan, ja perittävä maksaa itse myös esimerkiksi omistamansa asunnon yhtiövastikkeen, rintaperillisen voidaan katsoa saaneen sellaisen edun, joka voidaan ottaa huomioon ennakkoperintönä.⁹⁷ Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2010:57, asumisedun katsottiin olevan perittävän antamaa ennakkoperintöä, koska aikuinen perillinen oli asunut vastikkeetta kuuden vuoden ajan perittävän omistamassa asunnossa. Perillinen oli kuitenkin asunnossa asuessaan huoletunut kiinteistön kunnossapidosta ja käyttömaksuista. Korkeimman oikeuden päätöksestä ilmenee, ettei asumisetua olisi katsottu muuten pidettävän ennakkoperintönä, mutta perinnönjättäjä oli määrännyt asiasta testamentissaan viimeisenä tahtonaan, joten korkein oikeus kunnioitti ratkaisussaan tätä perittävän tahtoa.

⁹⁵ Kangas 2018, s. 437

⁹⁶ Aarnio & Kangas 2016, s. 798

⁹⁷ Aarnio & Kangas 2016, s. 803

Ennakkoperinnön käsite on käytössä suurimmissa osissa maita, jotka kuuluvat romaanisgermaaniseen oikeuskulttuuriin, eli melkein kaikissa Euroopan unionin maissa. *Common law* -oikeuskulttuureiden maissa perittävän antamia lahjoja ei puolestaan huomioida perinnönjaossa lainkaan.⁹⁸ Kyseisissä maissa elinaikana annettavien lahjojen avulla on siis mahdollista suosia ilman rajoituksia yhtä tai useampaa perillistä ja samalla jättää perinnöttä joku perillisistä. Esimerkkejä maista, joissa ei ole ennakkoperinnön käsite käytössä ovat muun muassa Iso-Britannia, Yhdysvallat, Kanada sekä Australia. Eri maiden lainsäädännössä voi siis olla huomattavia eroja jäämistöoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna.

⁹⁸ Kangas 2018, s. 434

3 Jäämistösuunnittelun vero-oikeudelliset reunaehdot

Vero on rahasuoritus, millä rahoitetaan valtion menoja⁹⁹. Suomen perustuslain (731/1999) 81 §:n 1 momentissa säädetään verosta seuraavasti: ”*Valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.*” Perintö- ja lahjaverolaki on astunut Suomessa voimaan vuonna 1940, eli veroa on maksettu jo sotien jälkeen perinnöksi tai lahjaksi saadusta varallisuudesta. PerVL:n 1.1 §:n mukaan: ”*Joka perintönä, testamentilla tai lahjana saa omaisuutta, on velvollinen suorittamaan siitä valtiolle veroa sen mukaan kuin perintö- ja lahjaverolaissa säädetään.*” Lakia on muutettu vuosien aikana useaan otteeseen, joista merkittävin muutos on tullut vuonna 2008, jolloin perintö- ja lahjaverotaulukot eriytettiin toisistaan. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka perintö- ja lahjaverosta säädetään samassa laissa, ovat perintövero ja lahjavero kaksi erillistä veroa. Nykyiset perintö- ja lahjaverosteikot ovat tulleet voimaan 1.1.2017, jolloin perintö- ja lahjaverotuksen portaita kevennettiin¹⁰⁰.

Perintö- ja lahjaveron alueellisen ulottuvuuden lähtökohtana on asuinvaltioperiaate. Perintö- ja lahjaverotuksen kannalta on ratkaisevaa perinnönjättäjän, perillisen, testamentinsaajan, lahjanantajan tai lahjansaajan asuinpaikka kuolin- tai lahjoitushetkellä sekä omaisuuden sijaintipaikka.¹⁰¹ Perintö- ja lahjaveroa suoritetaan PerVL 4.1 ja 18.1 §:n mukaan:

”1) Perintönä, testamentilla tai lahjana saadusta omaisuudesta, jos perinnönjättäjä, perillinen, testamentinsaaja, lahjanantaja tai lahjansaaja asui kuolin- tai lahjoitushetkellä Suomessa.

2) Perintönä, testamentilla tai lahjana saadusta Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta sekä sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, jonka varoista yli 50 prosenttia muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.”

⁹⁹ Määttä 2017, s. 24

¹⁰⁰ Juusela & Tuominen 2018, s. 22

¹⁰¹ Ossa 2021, 4.1.1

Lain lähtökohtana on alusta alkaen ollut perintö- tai lahjasaannon mukanaan tuoma kasvanut veronmaksukyky ja sen myötä verotus. Perintö- ja lahjaverosäännöksillä on keskeinen merkitys perhevarallisuuden ja sen hallinnoinnin suunnittelussa. Perintö- ja lahjavero ovat varallisuuden siirtoveroja ja verotuksen perustana katsotaan olevan se veronmaksukyky, joka saannon avulla on saatu¹⁰². Veronalaista omaisuutta on kaikki sellainen omaisuus, jonka voidaan katsoa olevan varallisuutta, oli se sitten aineellista tai aineetonta. Yleisesti ottaen perintöä ja lahjaa on pidetty soveltuvan verotuksen kohteeksi siitä syystä, että ne lisäävät saajan veronmaksukykyä. Lahjavero on välttämätön, jottei perintöveroa voitaisi kiertää eli elinaikana tapahtuvat vastikkeettomat saannot ovat periaatteessa samassa asemassa kuin perintöön perustuvat saannot.

Perintö- ja lahjaverotus nousee aina toisinaan yhteiskunnalliseksi puheenaiheeksi enenevissä määrin. Suomessa perintö- ja lahjaverotusta on pidetty melko ankarana, sillä jo kohtuullisen pienetkin varallisuuden siirrot aiheuttavat perintö- ja lahjaverovelvollisuuden.¹⁰³ Lisäksi perintö- ja lahjaverotuksesta aiheuttaa ongelmia muun muassa se, että perintöverotettavasta omaisuudesta on usein maksettu jo kerran veroja elinaikana monessa eri muodossa.

Perintö- ja lahjaverotusta kritisoidaan myös siksi, että vero kohdistuu perinnönjättäjän lähiomaisiin. Erityisesti aviopuolison verottamista on vastustettu sillä perusteella, että perintö ei useinkaan tuota todellista varallisuuden lisäystä, vaan leski tulee hallitsemaan sellaista omaisuutta, joka hänellä oli jo perinnönjättäjän eläessä.¹⁰⁴ Veromuotoa on pidetty epäoikeudenmukaisena myös sen vuoksi, että perillisen on maksettava perintövero omista varoistaan, vaikka kuolinpesän selvitys olisi vielä kesken¹⁰⁵. Kritiikkiä perintö- ja lahjaverotuksen suhteen on tullut myös etenevissä määrin sen jälkeen, kun kyseinen vero on poistettu käytöstä Ruotsissa vuonna 2005 ja Norjassa vuonna 2014¹⁰⁶.

¹⁰² Määttä 2017, s. 629

¹⁰³ Ossa 2007, s. 11

¹⁰⁴ Ossa 2021, 1.3.2

¹⁰⁵ Kangas 2018, s. 315

¹⁰⁶ Ossa 2020, s. 21

Viime vuosien aikana on käyty keskustelua siitä, pitäisikö Suomessa perintövero poistaa kokonaan. Vuonna 2017 Suomessa tehtiin kansalaisaloite perintö- ja lahjaverosta luopumisen hyväksi. Aloite sai yhteensä 57 489 kannatusilmoitusta. Kyseinen kansalaisaloite ei kuitenkaan edennyt eduskunnassa.¹⁰⁷ Lisäksi tunnetut henkilöt kuten vero-oikeuden dosentti Timo Räbinä sekä oikeustieteen tohtori ja vero-oikeuden dosentti Pauli K. Mattila vastustivat perintö- ja lahjaverotuksen poistamista kokonaan. Mattila kuitenkin kirjoitti antamassaan asiantuntijalausunnossaan kansalaisaloitteeseen liittyen, että perintö- ja lahjaverotusta olisi hyvä kehittää niin, että verotuksen suurimmat ongelmat poistuisivat, mutta verotuksen tuotto säilytettäisiin hyväksyttävällä tasolla¹⁰⁸. Myös Räbinä oli samalla linjalla, sillä hänenkin mielestään perintö- ja lahjaverotus tarvitsisi kokonaisvaltaisen uudistuksen, mutta veron poistamisen kannalla hän ei ollut¹⁰⁹. Räbinä haluaisi vanhan perintö- ja lahjaveron tilalle täysin uuden modernin verolain, joka soveltuisi yksityisoikeudelliseen sääntelyyn, nykyajan perherakenteisiin sekä muuhun pääomaverotukseen.

Suurin ongelma verotuksen poistamisessa on verojen tuoma tulo. Valtionbudjetin perusteella, perintö- ja lahjavero tuotti valtiolle vuonna 2020 noin 730 miljoonaa euroa, joten kyseessä on huomattava summa. Perintö- ja lahjaveron määrä onkin niin merkittävä, että mikäli kyseinen vero poistettaisiin kokonaan, sen osuutta ei saataisi korvattua valtionbudjetissa.¹¹⁰ Lisäksi perintö- ja lahjaveron tuoman tulon valtiolle ennustetaan nousevan, sillä perittäviltä jää koko ajan kasvava määrä varallisuutta ja perillisten määrä vähenee¹¹¹. Vuonna 2020 hallituksen esityksen 146/2020 vp perusteella arvioitiin, että perintö- ja lahjaveron tuoma tulo vuonna 2021 tulee olemaan 846 miljoonaa eli se nousisi vuodessa 15 prosenttia. Nouseva veron määrä valtion tuloksi puolestaan puhuu kuitenkin sen puolesta, että vaikka verotusta kevennettäisiin tulevana vuosina, valtion saama tulon määrä verosta voisi pysyä edelleen 700 miljoonassa eurossa, millä tasolla se on viimevuodet ollut.

¹⁰⁷ Kansalaisaloite KAA 6/2018, Perintö- ja lahjaverosta luopuminen

¹⁰⁸ Mattila 7.11.2018. Asiantuntijalausunto, KAA 6/2018

¹⁰⁹ Räbinä 12.11.2018. Asiantuntijalausunto, KAA 6/2018

¹¹⁰ Ossa 2021, Johdanto

¹¹¹ HE 146/2020 vp

3.1 Perintöveron määräytyminen ja veroluokat

Perintöveroa on suoritettava valtiolle perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta¹¹². Perintöverosta säädetään Suomessa perintö- ja lahjaverolaissa. Lain 4.1 §:n mukaan perintöveroa on suoritettava:

”1) perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta, jos perinnönjättäjä taikka perillinen tai testamentinsaaja asui kuolinhetkellä Suomessa; sekä

2) perintönä tai testamentilla saadusta Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta sekä sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, jonka varoista enemmän kuin 50 prosenttia muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.”

PerVL:n 16 §:n mukaisesti perintöverotusta toimittaessa kuolinpesän varoihin on lisättävä lahja, joka perintökaaren mukaan on huomioita perinnönjaossa esimerkiksi ennakoperintö ja suosiolahja, sekä muu lahja, jonka perillinen tai testamentinsaaja on saanut perinnönjättäjältä viimeisen kolmen vuoden kuluessa.

Hallituksen esityksessä 58/2007 vp laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta ehdotettiin perintöveron keventämistä niin, että verotuksen alaraja nostettiin 20 000 euroon. Perintöverosta voi lisäksi tehdä PerVL 12 §:n mukaan aviopuoliso ja tietyin edellytyksin avopuoliso vähennyksen, minkä suuruus on 90 000 euroa sekä alaikäisyysvähennyksen 60 000 euroa. Puolisovähennyksen saa, mikäli perittävältä jää kuolinpesän osakkaana aviopuoliso tai avopuoliso, joka kuuluu ensimmäiseen perintöveroluokkaan. Alaikäisyysvähennyksen saa puolestaan, jos alaikäinen on perittävän lähin jälkeläinen.¹¹³

Perittävän eläessään antamaa tavanomaista arvokkaampaa lahjaa pidetään ennakkoperintönä, jollei sen ole erikseen mainittu pidettävän lahjana¹¹⁴. PK 6 luvun 1 §:ssä sääde-

¹¹² Lindholm 2020, s. 15

¹¹³ Kangas 2018, s. 366

¹¹⁴ Lindholm 2020, s. 49

tään siitä, kuinka ennakkoperintö tulee ottaa huomioon perinnönjaossa. Ennakkoperintö tulee vähentää saajansa perintöosasta ja vähennys tehdään sen arvon mukaan, joka ennakkolla oli vastaanottohetkellä PK 6:5 §:n mukaisesti. Perintöverotuksessa ennakkoperinnön arvona pidetään siis toisin sanoen lahjaverotuksessa vahvistettua arvoa. Perintöverotuksessa ei päde sama individuaaliperiaate kuin siviilioikeudessa. Tämä tarkoittaa, että perintöverotuksessa pesän varoihin lisätään kaikki tiedossa olevat ennakkoperinnöksi katsottavat lahjat vaikkei kukaan perillinen vetoaisi niihin.¹¹⁵

Ennakkoperintönä annettu lahja voi tulla ankarammin verotetuksi kuin varsinainen perintö, koska ennakkoperinnöstä on maksettu lahjavero sen saantihetkellä ja lisäksi siitä maksetaan perintöveroa. Koska aiemmin saatu ennakkoperintö lisätään laskennallisesti kuolinpesän varoihin, perintövero määrätään perintöverotaulukon mukaisesti korkeammasta yhteenlasketusta määrästä, mikä puolestaan johtaa progressiivisen perintöverotuksen vuoksi kireämpään verotukseen. Aikaisemmin maksettu lahjavero kuitenkin vähennetään maksettavaksi tulevasta perintöverosta, mutta mahdollista perintöveron ylittävää lahjaveron osaa ei kuitenkaan palauteta.¹¹⁶

Kuolinpesän osakkaat jaetaan PerVL 11 §:n mukaisesti kahteen eri veroluokkaan. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat aviopuoliso ja suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa olevat perilliset ja toiseen veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Veroluokassa I verorasitus on huomattavasti alhaisempi kuin veroluokassa II. Taulukosta 1 on nähtävissä ensimmäiseen veroluokkiin kuuluvien verotusluokat ja taulukosta 2 toiseen veroluokkiin kuuluvien verotusluokat.

¹¹⁵ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 360

¹¹⁶ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 360

Taulukko 1. Perintöveroluokat I veroluokassa¹¹⁷

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–1 000 000	21 700	16
1 000 000–	149 700	19

Taulukko 2. Perintöveroluokat II veroluokassa¹¹⁸

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	19
40 000–60 000	3 900	25
60 000–200 000	8 900	29
200 000–1 000 000	49 500	31
1 000 000–	297 500	33

Taulukkoa luetaan niin, että jos perillinen, joka kuuluu ensimmäiseen veroluokkaan ja saa esimerkiksi 30 000 euron arvoisen perinnön, hänen perintöveron määrään lisätään ensin kyseisen luokan vakioerä eli 100 euroa. Tämän jälkeen perinnön määrästä vähennetään verotettavan määrän alaraja 20 000 euroa ja jäljellä jäävälle 10 000 eurolla lasketaan perintöveron määrä 7 prosentin veroprosentilla. Ensimmäiseen veroluokkaan

¹¹⁷ PerVL 14 §; Verohallinto 2022f

¹¹⁸ PerVL 14 §; Verohallinto 2022f

kuuluva perillinen maksaa siis perintöveroa 30 000 euron perinnöstä 800 euroa, toiseen veroluokkaan kuuluva maksaisi puolestaan 2000 euroa.

Perintöverolaissa on tärkeää käyvän arvon periaate, eli omaisuus pyritään arvostamaan mahdollisimman lähelle todennäköistä luovutushintaa. Verohallinnon ohje Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa on kattava ohje, josta saa viitteitä Verohallinnon käyttämistä menetelmistä, kuten kauppa-arvomenetelmästä, kustannusarvomenetelmästä ja tuottoarvomenetelmästä.¹¹⁹ Laajoista ohjeista huolimatta omaisuuden arvostaminen voi silti olla haastavaa esimerkiksi arvioitaessa jäämistöä perukirjaan.

3.2 Lahjaveron määräytyminen ja veroluokat

PerVL 1.1 §:n mukaan se, joka lahjana saa omaisuutta, on velvollinen siitä suorittamaan valtiolle veroa sen mukaan, kuin laissa säädetään. Lahjan käsitettä ei ole määritelty perintö- ja lahjaverolaissa, mutta siviili- ja vero-oikeudellinen lahjakäsitem on suurimaksi osaksi yhteneväinen¹²⁰. Eräiltä osin lahjan käsite vero-oikeudellisesta näkökulmasta kuitenkin poikkeaa yksityisoikeudellisesta käsitteestä. Joissakin tilanteissa verotuksen lahjan käsite on laajempi, sillä esimerkiksi lahjanluonteisia luovutuksia pidetään verotuksessa laajemmin veronalaisina kuin niitä pidetään yksityisoikeudessa lahjoina.¹²¹ Lahjaveron toimittaminen tulee kyseeseen aina lahjan kriteerien täytyessä. Lahjan katsotaan lisäävän lahjansaajan veronmaksukykyä, mikä antaa perusteen lahjaveron määräämiselle. PerVL 18.1 §:n mukaan lahjaveroa on suoritettava, kun omaisuus lahjana siirtyy toiselle:

” 1) jos lahjanantaja tai lahjansaaja asui lahjoitushetkellä Suomessa; sekä

¹¹⁹ Verohallinnon ohje. Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. 21.12.2020, Diaarinumero VH8519/00.01.001/2020

¹²⁰ Ossa 2020, s. 69

¹²¹ Kolehmainen & Rabinä 2020, s. 319

2) Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta sekä sellaisen yhteisön osakkeista tai osuuksista, jonka varoista enemmän kuin 50 prosenttia muodostuu Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta.”

PerVL 20.1 §:n mukaisesti velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa siitä hetkestä, kun lahjansaaja on saanut lahjan haltuunsa. Jos lahjansaaja on alaikäinen, verovelvollisuus alkaa siitä hetkestä kuin lahjoitus on tehty. Mikäli lahjoituksessa on lykkäävä ehto, verotus toimitetaan vasta, kun lahjansaaja on saanut omaisuuden haltuunsa.¹²² Lahjaveron maksaminen on lahjansaajan velvollisuus. Mikäli lahjanantaja maksaa myös lahjaveron, veron määrä katsotaan olevan myös lahjaa.

Lahjaveroilmoitus tulee tehdä kolmen kuukauden sisällä lahjan saannosta. Alaikäisen puolesta edunvalvojan on huolehdittava ilmoituksen tekemisestä.¹²³ Lahjaverotus toimitetaan PerVL 21 §:n mukaisesti lahjan käyvän arvon perusteella. Verohallinto on antanut päätöksen perintö- ja lahjaverotusta varten annettavista tiedoista, joista ilmenee ilmoitukseen vaadittavat tiedot.¹²⁴ Lahjaveron määrään on mahdollista tulla enintään 20 % korotus, mikäli lahjansaaja tekee ilmoituksen myöhässä, jättää ilmoituksen tekemättä tai antaa ilmoituksessa virheellisiä tietoja¹²⁵. Mikäli verovelvollinen on syylistynyt vakaviin laiminlyönteihin, veronkorotus voi olla enintään 50 % veron määrästä.

Lahjaveroa määrittäessä huomioidaan kaikki samalta lahjanantajalta saadut lahjat kolmen vuoden sisällä¹²⁶. Lahjojen yhteen laskemisesta eli kumuloinnista on annettu Verohallinnon ohje Lahjojen kumulointi, jonka mukaisesti viimeisimpään saatuun lahjaan lasketaan yhteen kaikki kolmen vuoden sisällä saadut lahjat ja siitä summasta määrätään lahjavero vähennettynä edellisistä lahjoista maksetuilla veroilla.¹²⁷ Säädöksen tarkoituksena on estää suurien summien lahjoittaminen alle 5000 euron erissä, jolloin

¹²² Ossa 2007, s. 157

¹²³ Lindholm 2017, s. 101

¹²⁴ Verohallinnon päätös perintö- ja lahjaverotusta varten annettavista tiedoista. 26.11.2020, Diaarinumero VH/6511/00.01.00/2020

¹²⁵ Lindholm 2017, s. 103

¹²⁶ PerVL 20.2 §

¹²⁷ Verohallinnon ohje. Lahjojen kumulointi. 5.6.2019, Diaarinumero VH/2991/00.01.00/2018

lahjaveroa voitaisiin kiertää. Oikeuskäytännöstä löytyy kuitenkin myös esimerkkejä, jolloin lahjoja ei ole yhdistetty. Esimerkiksi KHO 2014:154 tapauksessa A luovutti tyttärelleen B:lle kolmella erillisellä kauppakirjalla kaksi tilaa ja yhden määräalan. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö oli sitä mieltä, että luovutuksia tulee käsitellä lahjaverotuksessa yhtenä kokonaisuutena. KHO teki kuitenkin päätöksen, että jokaisen saannon osalta tuli määrätä erikseen lahjavero, eikä näitä yhdistetty yhdeksi luovutukseksi. KHO:n ratkaisu oli verovelvolliselle edullisempi ratkaisu. Myös Turun HAO:n 10.4.2013 (13/0232/3) antamassa päätöksessä vanhempien kahdella erillisellä kaupalla luovutettuja tiloja ei yhdistetty yhdeksi luovutukseksi määrättäessä lahjaveroa.

Lahjaveron määrä on luokiteltu kahteen eri luokkaan. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän tai lahjanantajan aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen sekä perinnönjättäjän kihlakumppani tai avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa (26/2011) tarkoitettu avopuoliso. Toiseen veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Jos lahjanantaja lahjoittaa yhteisesti lahjan useammalle henkilölle, lahjaveroseuraamus lasketaan kaukaisempaan veroluokkaan kuuluvan lahjansaajan veroluokan mukaisesti¹²⁸. Yhteislahjasta säännellään PerVL 21 §:n kautta PerVL 15 §:ssä ja yhteislahja tarkoittaa, että lahjansaajat saavat samansuuruiset osuudet lahjasta. Yhteislahja voi vaikuttaa suuresti verotuksen määrään esimerkiksi tilanteessa, jossa vanhempi lahjoittaa yhteisesti omaisuutta lapselleen sekä hänen avopuolisolleen, mikäli heidän ei katsota kuuluvan TVL 7.3 §:n mukaisesti I veroluokkaan. Aviopuolisolle annettua yhteislahjaa verotetaan lähemmän sukulaisuussuhteen perusteella.

Lahjaveroa joutuu maksamaan alihintaisesta kaupasta, mikäli kauppa toteutetaan alle 75 % arvolla omaisuuden käyvästä arvosta. Lahjaveroa peritään siinä tilanteessa käyvän hinnan ja vastikkeen välisestä erotuksesta.¹²⁹ Mikäli erotus on alle 5000 euroa, lahja on

¹²⁸ Juusela & Tuominen 2018, s. 141

¹²⁹ Lindholm 2017, s. 74

veroton.

Esimerkki 3. Jos A myy 200 000 euron kiinteistön B:lle 140 000 eurolla, kauppahinta on 70 % käyvästä arvosta ja näin ollen B joutuu maksamaan lahjaveroa 60 000 eurosta. Lahjaveron määrä olisi näin ollen I veroluokassa 5300 euroa ja II veroluokassa 12 850 euroa. Mikäli kauppahinnaksi olisi sovittu 151 000 euroa, ei lahjaveroa tarvitsisi maksaa. Jos lahjansaaja kuului ensimmäiseen veroluokkaan, alihintainen kauppa muodostui edullisemmaksi lahjaveron määrä huomioden, kuin jos kauppa olisi toteutettu 75 % hinnalla.

Taulukoista 3 ja 4 on nähtävissä nykyiset lahjaveroluokat, joista säädetään PerVL 3.19 §:ssä. Lahjavero on progressiivinen, eli veroprosentti nousee korkeammilla tasoilla. Taulukoista on lisäksi havaittavissa I ja II veroluokan huomattavat erot verotaulukoissa.

Taulukko 3. Lahjaveron määrä I veroluokassa¹³⁰.

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
5 000–25 000	100	8
25 000–55 000	1 700	10
55 000–200 000	4 700	12
200 000–1 000 000	22 100	15
1 000 000–	142 100	17

¹³⁰ PerVL 19 a §; Verohallinto 2022e

Taulukko 4. Lahjaveron määrä II veroluokassa¹³¹.

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
5 000–25 000	100	19
25 000–55 000	3 900	25
55 000–200 000	11 400	29
200 000–1 000 000	53 450	31
1 000 000–	301 450	33

Lahjaveron määrän laskemiseen käytetään taulukon jokaista saraketta. Esimerkiksi jos ensimmäiseen veroluokkaan kuuluva saa 15 000 euron arvoisen lahjan, lahjaveron määrä lasketaan katsomalla ensin veron vakiomäärä, mikä on 5 000–25 000 euron kohdalla 100 euroa. Tämän jälkeen lahjan arvosta 15 000 eurosta vähennetään veron alarajan summa 5000 euroa ja saadaan summaksi 10 000 euroa, mikä kerrotaan veroprosentilla 19 ja summaan lisätään veron vakiomäärä 100 euroa. Näin ollen lahjaveron määräksi muodostuu 900 euroa.

3.3 Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa

Lahjaverosuunnittelussa voi hyödyntää määrä- tai elinaikaisia hallintaoikeuksia, joiden avulla lahjaveron määrää saadaan pienennettyä¹³². Useimmiten lahjanantaja jättää hallintaoikeuden itselleen joko lahjaksi annettuun asuntoon tai kesämökkiin. Omistus siirtyy lahjansaajalle, mutta hallintaoikeus säilyy lahjanantajalla ja tästä johtuen hallin-

¹³¹ PerVL 19 a §; Verohallinto 2022e

¹³² Lindholm 2017, s. 77

taoikeus pienentää lahjan arvoa, sillä se rasittaa omaisuuden käyttöä. Hallintaoikeuden pidättämisestä tulee ilmoittaa Verohallinnolle ja se merkitään veroilmoitukseen.

Hallintaoikeuden jättö on varsin yleinen tapa varsinkin perheen sisäisissä elinaikana tapahtuvissa omaisuudensiirroissa. Hallintaoikeuden arvo pienenee lahjanantajan iän myötä ja suurimmillaan se on lahjanantajan ollessa 44-vuotias.¹³³ Hallintaoikeuden arvo lasketaan samalla tavalla perintö- ja lahjoitustilanteissa. Jos hallintaoikeus pidätetään sekä itselle, että puolisolle, hallintaoikeuden arvo lasketaan nuoremman henkilön mukaan¹³⁴. Tällä saadaan sekä verohyötyä, mutta myös samalla turvattua puolison käyttöoikeus omaisuuteen leskeksi jäätyään. Hallintaoikeuden voi myös lahjoittaa verovapaasti toiselle henkilölle¹³⁵.

Hallintaoikeuden arvon perustaksi on selvitettävä edun todellinen vuotuisarvo¹³⁶. Mikäli hallintaoikeuden antaja myöhemmin luopuu hallintaoikeudestaan, luopuminen katsotaan uudeksi verotettavaksi lahjaksi¹³⁷. Hallintaoikeudesta voi luopua ilmoittamalla siitä vapaamuotoisella kirjallisella ilmoituksella. Samalla omaisuuden omistaja tekee lahjaveroilmoituksen ja ilmoittaa, että hallintaoikeuden haltija on luopunut hallintaoikeudesta. Tämän jälkeen omaisuuden omistus- ja hallintaoikeus on lahjansaajalla. Hallintaoikeuden luopumisen yhteydessä lasketaan hallintaoikeuden arvo ja sitä verotetaan lahjaverotuksessa.

Lahjavero suoritetaan lahjoituksen käyvästä arvosta, mistä on vähennetty hallintaoikeuden arvo. Taulukosta 5 on nähtävillä PerVL 10 §:n diskonttaustaulukko, minkä perusteella hallintaoikeus arvostetaan nykyarvoon.

¹³³ Lindholm 2017, s. 79

¹³⁴ Ossa 2007, s. 162

¹³⁵ Lindholm 2017, s. 86

¹³⁶ Ossa 2007, s. 161

¹³⁷ Ossa 2007, s. 164

Taulukko 5. Hallintaoikeuden ikäkertoimet¹³⁸.

Verovelvollisen ikä	Luku, jolla vuositulon määrä kerrotaan
alle 44 vuotta	12
44–52 vuotta	11
53–58 vuotta	10
59–63 vuotta	9
64–68 vuotta	8
69–72 vuotta	7
73–76 vuotta	6
77–81 vuotta	5
82–86 vuotta	4
87–91 vuotta	3
92 tai enemmän	2

Verohallinto laskee hallintaoikeuden arvon seuraavan kaavan mukaisesti, kun hallintaoikeus on pidätetty eliniäksi:

$$\text{Ikäkerroin} \times \text{lahjan tuottokerroin} \times \text{lahjan käypä arvo} = \text{hallintaoikeuden arvo}.$$

Lahjan tuottokerroin on omaisuuden mukaan 3 %, kun on kyse vapaa-ajan asunnosta ja 5 %, kun on kyse muusta omaisuudesta, esimerkiksi asunto-osakkeesta, asuinkäytössä olevasta kiinteistöstä tai arvo-osuustilistä.¹³⁹ Seuraavassa esimerkissä on avattu hallintaoikeuden arvon laskeminen lahjoituksen yhteydessä.

¹³⁸ PerVL 10 §; Verohallinto 2022a

¹³⁹ Verohallinto 2022a

Esimerkki 4. 65-vuotias A lahjoittaa lapselleen B:lle kesämökkikiinteistön, jonka käypä arvo on 150 000 euroa. A pidättää itselleen hallintaoikeuden eliniäksi kiinteistöön. Tällöin A:n ikäkerroin on 8, tuottokerroin 3 % ja lahjan arvo 150 000 euroa. Hallintaoikeuden arvoksi muodostuu 36 000 euroa ja summa vähennetään lahjaverotuksessa mökin käyvästä arvosta. Näin ollen B:tä verotetaan 114 000 euron arvoisen lahjan perusteella ja lahjaveroa tulee maksettavaksi 11 780 euroa. Ilman hallintaoikeutta, lahjaveron määrä olisi ollut 16 100 euroa, joten elinikäisen hallintaoikeuden pidättäminen kesämökkiin vähensi lahjaveron määrää 4 320 euroa.

Mikäli hallintaoikeus pidätetään lahjaan määräajaksi, hallintaoikeuden arvon laskemiseksi käytetään erilaista kaavaa. Tässä tilanteessa hallintaoikeuden arvo lasketaan seuraavasti:

Tuottokerroin x määräaikaisen hallintaoikeuden kerroin x lahjan käypä arvo =
hallintaoikeuden arvo.

Taulukossa 6 on nähtävillä Verohallinnon määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet, minkä perusteella pystyy laskemaan määräaikaisen hallintaoikeuden arvon. Taulukon jälkeen esimerkissä on laskettu määräaikaisen hallintaoikeuden arvo.

Taulukko 6. Määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet¹⁴⁰

Vuosien luku	Pääoma-arvo	Vuosien luku	Pääoma-arvo	Vuosien luku	Pääoma-arvo	Vuosien luku	Pääoma-arvo
1	0,93	26	10,81	51	12,25	76	12,46
2	1,78	27	10,94	52	12,27	77	12,47
3	2,58	28	11,05	53	12,29	78	12,47
4	3,31	29	11,16	54	12,30	79	12,47
5	3,99	30	11,26	55	12,32	80	12,47
6	4,62	31	11,35	56	12,33	81	12,48
7	5,21	32	11,44	57	12,34	82	12,48
8	5,75	33	11,51	58	12,36	83	12,48
9	6,25	34	11,59	59	12,37	84	12,48
10	6,71	35	11,65	60	12,38	85	12,48
11	7,14	36	11,72	61	12,39	86	12,48
12	7,54	37	11,78	62	12,39	87	12,48
13	7,90	38	11,83	63	12,40	88	12,49
14	8,24	39	11,88	64	12,41	89	12,49
15	8,56	40	11,92	65	12,42	90	12,49
16	8,85	41	11,97	66	12,42	91	12,49
17	9,12	42	12,01	67	12,43	92	12,49
18	9,37	43	12,04	68	12,43	93	12,49
19	9,60	44	12,08	69	12,44	94	12,49
20	9,82	45	12,11	70	12,44	95	12,49
21	10,02	46	12,14	71	12,45	96	12,49
22	10,20	47	12,16	72	12,45	97	12,49
23	10,37	48	12,19	73	12,45	98	12,49
24	10,53	49	12,21	74	12,46	99	12,49
25	10,67	50	12,23	75	12,46	100	12,49

Esimerkki 5. A lahjoittaa lapselleen B:lle 150 000 euron arvoisen asunto-osakehuoneiston. A pidättää itsellään huoneiston hallintaoikeuden kymmeneksi vuodeksi. Hallintaoikeuden tuottokerroin on 5 %, määräaikaisen hallintaoikeuden mukainen kerroin 6,71 ja käypä arvo 150 000 euroa, jolloin saadaan hallintaoikeuden arvoksi 50 325 euroa. Näin ollen B:tä verotetaan 99 675 euron arvoisen lahjan perusteella ja lahjaveroa tulee maksettavaksi 10 052 euroa. Ilman hallintaoikeutta, lahjaveron määrä olisi ollut 16 100 euroa, joten 10 vuoden määräaikaisen hallintaoikeuden pidättäminen asunto-osakkeeseen vähensi lahjaveron määrää 6 048 euroa.

Esimerkin perusteella on nähtävissä, että myös määräaikaisella hallintaoikeudella voi olla merkittävä vaikutus lahjaveron määrään eli se on tehokas keino tehdä jäämistösuunnittelua ilman, että hallintaoikeus sitoisi koko perittävän loppuelämän ajan.

¹⁴⁰ Verohallinto 2022f

3.4 Lahjan ja ennakkoperinnön erottaminen verotuksessa

Lahja- ja perintöverotuksen näkökulmasta on suuri merkitys sillä, käsitelläänkö lahjoitettavaa omaisuutta lahjana vai ennakkoperintönä. Lahjanantajalle ja lahjansaajalle ei kuitenkaan läheskään aina ole täysin selvää, mikä juridinen ero lahjalla ja ennakkoperinnöllä on. Joissakin tapauksessa on voitu käyttää valmista lahjakirjamallia, ymmärtämättä esimerkiksi ennakkoperintömääräysten vaikutusta. Koska lahjalla on ennakkoperinnöllä erilainen vaikutus muiden perillisten asemaan sekä perintöveron määrään, on hyvin tärkeää ymmärtää, että lahjan ehdot ovat varmasti osapuolten tarkoituksen mukaisia.

Mikäli lahjanantaja menehtyy 3 vuoden sisällä lahjan antohetkestä perilliselle tai testamentinsaajalle, lahjan määrä katsotaan kuuluvan vainajan kuolinpesän omaisuuteen ja sitä verotetaan perintöverotuksessa. Näin ollen lahjoituksia tulisi suunnitella jo hyvissä ajoin, mikäli tarkoituksena on minimoida veroseuraamuksia.¹⁴¹ Ennakkoperintö otetaan aina huomioon perintöverotuksessa, ennakkoperinnön antoajankohdasta riippumatta. Ennakkoperinnöt yleensä kiristävät perintöverotusta veroasteikon progressiivisuuden vuoksi, vaikka verotuksessa huomioidaankin aiemmin maksetut verot. Perintöverosta on säädetty vähennettävän se lahjaveron määrä, mikä ennakkoperinnöstä on aiemmin suoritettu eli laki poistaa kaksinkertainen verotuksen.¹⁴² Ennakkoperintö arvostetaan perittävän kuolinhetkellä kuitenkin lahjanantohetken arvon mukaisesti, eli omaisuuden arvon nousua ei veroteta. Tästä johtuen perittävän olisikin kannattaa lahjoittaa sellaista omaisuutta jo elinaikanaan eteenpäin, minkä osalta näkee, että arvo voi nousta vuosien aikana huomattavastikin.

Perintö- ja lahjaverolain 16.1 §:n 1 kohdassa säädetään ennakkoperintöjen ja säännöksen 2 kohdassa muiden lahjojen, kuten esimerkiksi suosiolahjojen ja testamenttiin rinnastuvien lahjojen huomioon ottamisesta perintöverotuksessa. Jälkimmäisessä lainkohdassa säädetään siitä, että nämä muut lahjat otetaan huomioon perillisten perintö-

¹⁴¹ Lindholm 2017, s. 53

¹⁴² Lindholm 2017, s. 55

osuuksia määriteltäessä, jos lahja on annettu kolmen vuoden aikana ennen perinnönjättäjän kuolemaa. Lain 20.2 §:ssä puolestaan säädetään siitä, että kolmen vuoden aikana annetut lahjat lasketaan yhteen, kun lahjaverotus toimitetaan. Mainituilla kolmen vuoden kumulointisäännöksillä estetään veroprogression välttäminen lahjoja pilkkomalla.

4 Jäämistöverosuunnittelu

Verosuunnittelu ei ole itsessään oikeudellinen käsite, vaan se määrittyy muiden oikeudellisten käsitteiden kautta.¹⁴³ Verosuunnittelu liitetään usein tuloverotukseen ja sillä tähdätään vaurastumiseen mahdollisimman vähäisillä veroilla¹⁴⁴. Verosuunnittelun toimet liittyvät usein verotettavan tulon verollisuuteen, tulon määrään, tulon jaksotumiseen tai tulon muotoon.¹⁴⁵ Verosuunnittelua voi kuitenkin hyödyntää lisäksi myös perintö- ja lahjaverotuksessa. Verosuunnittelun tavoitteena on tällöin ennakoida valittujen toimenpiteiden veroseuraamukset ja samalla verosuunnittelulla pyritään hakemaan laillisin keinoin mahdollisimman pienet veroseuraamukset omaisuutta luovuttaessa eteenpäin¹⁴⁶.

Verovelvollisella on valinnanvapaus ja oikeus suunnitella taloudelliset toimet halvimman verotuksen mukaisesti¹⁴⁷. Aina verosuunnittelu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että verovelvollinen valitsee verot minimoivan vaihtoehdon, sillä joskus verovelvollisen kannalta kokonaisuus huomioiden paras vaihtoehto ei ole aina verotuksellisesti edullisin.¹⁴⁸ Verosuunnittelu on siis vain osa jäämistösuunnittelua. Verotuksen merkitys talouden suunnittelussa on sitä suurempi, mitä korkeampia verokannat ovat. Hyvä verosuunnittelu vaatii usein pitkän aikavälin suunnittelun, jotta paras hyöty saavutetaan.¹⁴⁹ Progressiivinen verotus puhuu myös sen puolesta, että verosuunnittelua toteutettaisiin pitkällä aikavälillä.

Jäämistöverosuunnittelussa, eli perintöverosuunnittelussa perittävän tarkoituksena on verosuunnittelun avulla pyrkiä minimoimaan laillisin keinoin jälkeensä maksettavaksi tulevat verot. Perinnönjättäjä selvittää ensin eri oikeustoimien veroseuraamukset ja valitsee niiden perusteella sopivimman ja taloudellisesti järkevimmän oikeustoimen

¹⁴³ Knuutinen 2020, s. 25

¹⁴⁴ Knuutinen 2020, s. 18

¹⁴⁵ Knuutinen 2020, s. 36

¹⁴⁶ Ossa 2007, s. 24; Lindholm 2017, s. 42

¹⁴⁷ Ossa 2020, s. 281

¹⁴⁸ Knuutinen 2020, s. 34

¹⁴⁹ Lindholm 2017, s. 42

omaisuudensiirtoon. Laillinen verosuunnittelu hyödyntää lainsäädännön epäjohdonmukaisia piirteitä. Perintö- ja lahjaverosuunnitteluun liittyy kuitenkin asioita, joista on hyvä olla tietoinen ja ajantasainen, kun miettii omaan tilanteeseen sopivinta vaihtoehtoa. Hyvään verosuunnitteluun kuuluu se, että osaa välttää omaisuuden järjestelyihin liittyvät veroriskit¹⁵⁰. Verosuunnittelua rajoittaa verolainsäädäntö sekä veron kiertämistä koskevat oikeusnormit¹⁵¹. Lisäksi perintö- ja lahjaverosuunnittelua tehdessä perittävän tulee soveltaa myös lakeja siviilioikeuden puolelta¹⁵². Näin ollen verosuunnittelua tehtäessä tulee huomioida perhe-, perintö- ja vero-oikeudellisia kysymyksiä kokonaisuutena¹⁵³.

Verosuunnittelussa tulee tiedostaa, että siihen liittyy myös tulkinnanvaraisuutta sekä soveltamisriskejä. Joissakin tilanteissa toinen verottaja voi nähdä tapauksessa veronkiertoa, kun taas puolestaan toinen verottaja pitää toimea normaalina verosuunnitteluna. Verosuunnittelu on sallittua toimintaa lain sallimissa rajoissa, kun taas veronkiertoa ei voida pitää vero-oikeudellisesti hyväksyttävänä toimintana. Verosuunnittelun näkökulmasta varsinkin omaisuuden arvostamiseen tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Usein on kannattavinta pyrkiä siihen, että omaisuudet arvostetaan perintö- ja lahjaveroilmoituksessa mahdollisimman lähelle todennäköistä luovutushintaa, jotta mahdollisesta luovutusvoittoverotukselta vältytään.¹⁵⁴

4.1 Verovapaat perinnöt ja lahjat

Käytetyin keino perittävän perintö- ja lahjaverosuunnitteluun on hyödyntää verovapaita lahjoja. Kaikista lahjoista ei nimittäin tarvitse maksaa veroa ja lahjaverovelvollisuudesta vapautetuista lahjoista säädetään PerVL 19 §:ssä. Vuodesta 2017 lähtien lahjanantaja on voinut lahjoittaa verovapaasti alle 5000 euroa kolmen vuoden välein. Perinnönjät-

¹⁵⁰ Lindholm 2017, s. 137

¹⁵¹ Knuutinen 2020, s. 18

¹⁵² Lindholm 2017, s. 42

¹⁵³ Ossa 2007, s. 12

¹⁵⁴ Nykänen & Rabinä 2013, s. 105

täjälle onkin kaikista helpointa harjoittaa verosuunnittelua hyödyntämällä alle 5000 euron lahjojen lahjoittamista. Verovapaa määrä koskee kaikkea lahjoitettavaa omaisuutta.

Samalta lahjanantajalta saamat lahjat lasketaan yhteen kolmen vuoden ajalta ja lahjaveroitus muodostuu yhteissumman perusteella. Jos aiemmista lahjoista on maksettu lahjaveroa, veron määrä vähennetään uudesta maksettavasta verosta. Eri lahjanantajilta saadut lahjat verotetaan erikseen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että molemmat vanhemmat voivat lahjoittaa kaikille lapsilleen verovapaan osuuden. Lahjanantajalla ja lahjansaajalla ei tarvitse olla mitään sukulaisuussuhdetta keskenään, eli verovapaan lahjan voi lahjoittaa kenelle tahansa.¹⁵⁵ Useimmiten iäkkäät isovanhemmat haluavatkin tehdä verovapaita lahjoituksia myös lastenlapsilleen, jotka voivat olla opiskeluiässä ja rahan tarve on ilmeinen.

Tavanomaista koti-irtaimistoa voi lahjoittaa verovapaasti henkilökohtaiseen käyttöön, jos lahjan arvo on alle 4000 euroa. Koti-irtaimistolahjoja ei lasketa yhteen muiden lahjojen kanssa, eikä niihin sovelleta kolmen vuoden yhteenlaskusääntöä. Sama henkilö voi siis lahjoittaa kolmen vuoden sisällä useamman alle 4000 euron koti-irtaimistolahjan. Tavanomaisena koti-irtaimistona pidetään muun muassa huonekaluja, taloustavaroita ja vaatteita, mutta ei esimerkiksi kulkuneuvoja.¹⁵⁶ Koti-irtaimiston verovapaan raha on pidetty 4000 eurossa, vaikka muut lahjat ovat verovapaita 5000 euroon asti. Tämä tarkoittaa, että jos koti-irtaimistolahjan arvo on yli 4000 euroa, lahja on kokonaan veronalainen.¹⁵⁷

Lahja, joka käytetään tai on annettu käytettäväksi lahjansaajan kasvatukseen, koulutukseen tai elatukseen, on säädetty lahjaverosta vapaaksi PerVL 19.1 §:n mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että jos lahja käytetään lahjansaajan koulutukseen, kasvatukseen tai elatukseen, lahjaveroa ei peritä euromääristä riippumatta. Lahjansaajalla ei kuitenkaan saa

¹⁵⁵ Lindholm 2017, s. 43–44

¹⁵⁶ Lindholm 2017, s. 49; Ossa 2021, 4.5.4

¹⁵⁷ Lindholm 2017, s. 49

olla mahdollisuutta käyttää lahjaa muuhun tarkoitukseen kuin koulutuksen tai elatuk-
sen rahoittamiseen, eli kaikista selvintä on, jos vanhemmat maksavat esimerkiksi lap-
sensa vuokran tai koulutusmaksun suoraan kolmannelle osapuolelle.¹⁵⁸ Tästä johtuen
pelkkä lahjakirjaan lisätty ehto siitä, että lahjoitetut varat tulee käyttää lahjansaajan
koulutukseen ei ole riittävä selvitys verottajalle, sillä se ei yksin sido varojen käyttöä
koulutuksen rahoittamiseen¹⁵⁹.

4.2 Verosuunnittelua vai veronkiertoa?

Tehokas verosuunnittelu on useimmiten verovelvollisen valinnanvapauden puitteissa
tapahtuvaa toimintaa, eikä suinkaan aggressiivista veronkiertoa, johon se voidaan hel-
posti yhdistää¹⁶⁰. Verovelvollisella on siis oikeus suunnitella ja tehdä valintoja, joilla on
vaikutusta maksettavaksi tulevien verojen määrään¹⁶¹. Verosuunnittelussa toimet ovat
oikeudellisesti hyväksyttyjä. Verosuunnittelun ja verottajan veronkierron pitämä raja
voi olla joissakin tilanteissa kuitenkin hyvin häilyvä¹⁶².

Veronkiertoa on esiintynyt yhtä pitkään kuin verotustakin on ollut. Veron kiertäminen
on luonteeltaan sellaista, mitä ei pysty ennalta tarkasti määrittelemään eikä rajaamaan.
Tästä johtuen lainsäädännössä on turvauduttu yleislausekkeisiin, joiden avulla pysty-
tään puuttumaan veronkiertoon.¹⁶³ Veronkierto ei ole vero-oikeudellisesti hyväksyttä-
vää. Veron kiertämistä ei ole kuitenkaan kriminalisoitu, joten siitä ei voi aiheutua rikos-
oikeudellisia rangaistuksia. Veron kiertämisestä voi kuitenkin puolestaan aiheutua ta-
loudellisia sanktioita muun muassa veronkorotusten ja korkojen muodossa.¹⁶⁴

¹⁵⁸ Lindholm 2017, s. 49; Ossa 2021, 4.5.4

¹⁵⁹ Ossa 2021, 4.5.4

¹⁶⁰ Määttä 2017, s. 42

¹⁶¹ Knuutinen 2020, s. 34

¹⁶² Lindholm 2017, s. 43

¹⁶³ Knuutinen 2020, s. 19–20

¹⁶⁴ Knuutinen 2020, s. 28

Veron kiertäminen on Suomessa oikeudellinen käsite ja se liittyy verotuksen perusteen oleviin oikeustoimiin. Veron kiertämisessä verovelvollinen hyödyntää verojärjestelmän puutteita tavoitellakseen perusteetonta veroetuutta. Veronkierto ei siis liity veroilmoitusmenettelyyn.¹⁶⁵ Knuutinen kuvailee veron kiertämisen olevan lain kiertämistä, menettelyä, joka ei ole suoraan vastoin lain sanamuotoa, mutta tekee tyhjäksi säännöksen tarkoituksen¹⁶⁶.

Veron kiertämiseen pystytään parhaiten vaikuttamaan lainsäädännön avulla. Verolainsäädäntö on ennaltaehkäisevä keino, jos se on laadittu harkiten ja mahdollisimman huolellisesti siten, että lakia on vaikea kiertää. Veron kiertämiseen voidaan vaikuttaa myös erilaisilla jälkikäteen tehdyillä erityissäännöksillä, joilla täydennetään verolainsäädännön puutteita. Lisäksi veron kiertämistä koskevat yleislausekkeet ovat tärkeä apua veronkiertoa vastaan.¹⁶⁷ Yleislausekkeiden avulla saadaan lisättyä viranomaisten ja tuomioistuinten toimintavaltuuksia sekä harkintavaltaa ja samalla myös mahdollisuuksia ehkäistä sellaisten veroetujen muodostumista, jotka ovat perusteettomia.

Verolaki on tulkinnanvaraista ja sillä on vaikutusta myös tulkittaessa, löytyykö verosuunnittelusta veronkierron piirteitä. Verotusmenettelystä on annettu laki (VML 1558/1995), jonka 26 §:n 2 momentin mukaan; *”jos asia on tulkinnanvarainen tai jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen ohjeiden mukaisesti, on asia ratkaista tältä osin verovelvollisen eduksi.”*

Verohallinnon ohje Veron kiertämissäännöksen soveltamisesta käsittelee VLM 28 §:n mukaisen veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamisedellytyksiä sekä sen soveltamisalaan liittyviä tilanteita.¹⁶⁸ VML 28 §:ään sisältyy yleislauseke veron kiertämisestä ja lainkohdassa todetaan, että jos johonkin toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotet-

¹⁶⁵ Knuutinen 2020, s. 28

¹⁶⁶ Knuutinen 2020, s. 31

¹⁶⁷ Knuutinen 2020, s. 48–50

¹⁶⁸ Verohallinnon ohje. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. 2.8.2016, Diaarinumero A 126/200/2014

tava tulo ja omaisuus arvioida ja verotusta toimitettaessa on meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Yleislausekkeen avulla siis tulkitaan, onko verovelvollinen pyrkinyt hankkimaan itselleen perusteettoman veroedun veronkiertotarkoituksin. Veron kiertämistä säännellään VML 28 §:n lisäksi myös esimerkiksi PerVL 33a §:ssä. Laki tuli voimaan 1996 ja sillä otettiin veronkiertosäännös mukaan perintö- ja lahjaverolaikiin. Perintö- ja lahjaveron kiertämisestä säädetään PerVL 33 a §:ssä seuraavasti:

”Jos perinnönjakosopimukselle, luovutustoimelle tai muulle perintö- tai lahjaverotukseen vaikuttavalle oikeustoimelle on annettu sellainen oikeudellinen sisältö tai muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitus, tai jos on ryhtytty muuhun toimenpiteeseen ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että perintö- tai lahjaverosta vapauduttaisiin, on perintö- tai lahjaverotuksessa meneteltävä asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksenmukaisesti. ”

Oikeuskäytännöstä löytyy esimerkkejä, joissa oikeudessa on jouduttu pohtimaan, löytyykö tapauksista veronkierron tunnusmerkkejä, mutta ainakaan itse en löytänyt ratkaisua, jossa verovelvollinen olisi tuomittu veronkierrosta lahja- tai perintöverotukseen liittyen. Esimerkiksi oikeuskäytännön tapaukset KHO 2014:154, KHO 2014:4 sekä KHO 1998:81 on kaikki ratkaistu verovelvollisten eduiksi, eikä veronkiertoyritystä ole pystytty näyttämään toteen.

Oikeuskäytännön perusteella veronkiertokysymys ratkaistaan kokonaisarvioinnin perusteella. Veroviranomaisen pitää osoittaa ne perusteet, joihin verotusratkaisu perustuu ja samalla verovelvollisella on velvollisuus esittää selvitys omaan asemaansa liittyvistä seikoista.¹⁶⁹ Verovelvollisen ei tarvitse pystyä todistamaan, ettei veronkiertotarkoitusta ole ollut, vaan hänen tulee näyttää, ettei veronkiertotarkoitus ole ollut ilmeinen¹⁷⁰. Veron kiertämistä koskevan säännöksen soveltamiselle on ominaista se, että oikeus-

¹⁶⁹ Määttä 2017, s. 43

¹⁷⁰ Ossa 2020, s. 300

toimikokonaisuus on alusta alkaen verovelvollisen suunnittelema ja verosta vapautumisen tarkoituksessa laadittu järjestely¹⁷¹.

Verohallinnolta on ollut mahdollista hakea 1.9.2010 alkaen maksullinen ennakkoratkaisu halutusta toimenpiteestä, jotta Verohallinnon näkemyksen esimerkiksi lahjoitettavan omaisuuden arvostuksesta saa tietoon etukäteen. Verohallinto käsittelee ennakkoratkaisupyynnöt kiireellisinä yleensä muutaman viikon sisällä.¹⁷² Kun ennakkoratkaisu koskee perintö- ja lahjaverotusta, sen hinta on 425 euroa¹⁷³. Pyytämällä ennakkoratkaisua Verohallinnolta, verovelvollisella on mahdollisuus pienentää soveltamisriskiä. Ennakkoratkaisu antaa samalla turvaa verovelvolliselle, kun ennen aiottu oikeustointa varmistetaan sen verokohtelu. Ennakkoratkaisu on verotuksessa sitova, mikäli tilanne ei ole siitä muuttunut ja kaikki oleelliset asiat on esitetty Verohallinnolle.

4.3 Veronkorotus

Perintö- ja lahjaverolakiin otettiin vuonna 2018 mukaan 36 §, jolla säädetään veronkorotuksen määräämisestä. Lakimuutos perustuu hallitukseen esitykseen 97/2017 vp. Muutoksesta on annettu Verohallinnon ohje 5.11.2018 Seuraamusmaksut perintö- ja lahjaverotuksessa. Lakiuudistuksen myötä verotuksen seuraamusmaksuja uudistettiin, sillä aiemmin verotuksen seuraamusmaksut koskivat ainoastaan vakavimpia ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntejä. Seuraamusmaksuja haluttiin lisäksi yhtenäistää kaikissa eri verotuksissa. Uudistuksen myötä viranomaisen harkintavalta poistettiin ja veronkorotuksen määräämisestä tehtiin kaavamainen seuraamus.¹⁷⁴

Perintö- ja lahjaverotukseen otettiin käyttöön samansuuruiset veronkorotuksen määrät, kuin muissakin veromuodoissa. Veronkorotuksen määrä säädetään PerVL 36 a §:ssä ja

¹⁷¹ Nykänen & Rabinä 2013, s. 203

¹⁷² Lindholm 2017, s. 169

¹⁷³ Verohallinto 2022c

¹⁷⁴ Verohallinnon ohje. Seuraamusmaksut perintö- ja lahjaverotuksessa. 5.11.2018, Diaarinumero A118/200/2018, kohta 1

korotuksen määrä riippuu virheen luonteesta seuraavien prosenttien mukaisesti: 1) korotettu veronkorotus 15–50 %, 2) perustason veronkorotus 10 %, 3) alennettu veronkorotus 5 % ja 4) oma-aloitteisten virhekorjausten veronkorotus 2 %. Lähtökohtaisesti veronkorotuksen määräksi määrätään aina perustason veronkorotus 10 %. Toisen veronkorotuksen määrän käyttäminen vaatii aina erityisen syyn ja perustelun.¹⁷⁵ Mikäli Verohallinto päätyy käyttämään perustasoa ankarampaa veronkorotusta, sen taustalla on toistuvia ilmoituspuutteita tai vakavaa piittaamattomuutta velvoitteisiin liittyen. Veronkorotus lasketaan perintö- ja lahjaverotuksessa prosenttiosuutena lisääntyneestä verosta. Veronkorotus määrätään virheellisen tiedon ilmoittajalle.¹⁷⁶ Lahjaverotuksessa se tarkoittaa lahjansaajaa tai yhteislahjassa yhteisvastuullisesti kaikkia. Perintöverotuksessa veronkorotus määrätään puolestaan joko pesän ilmoittajalle tai kaikille pesän osakkaille.

Mikäli ilmoitusvirhe korjataan oma-aloitteisesti 60 päivän sisällä verotuksen määräpäivästä, veronkorotuksen tilalle määrätään myöhästymismaksu, josta säädetään PerVL 36 b §:ssä. Myöhästymismaksun määrä on luonnolliselle henkilölle kiinteä 50 euroa ja muille verovelvollisille 100 euroa. Jos ilmoitusvirhe korjataan puolestaan oma-aloitteisesti 60 päivän jälkeen määräajasta, verovelvolliselle määrätään perustasoa pienempi veronkorotus; 2 % veronkorotus tai minimissään 75 euron vähimmäiskorotus. Mikäli Verohallinto on ehtinyt kuitenkin aloittamaan valvontatoimen ja pyytämään tietoja verovelvollisesta, ei oma-aloitteista ilmoitusta voi enää siinä vaiheessa tehdä.¹⁷⁷

Yleisimpiä virheitä perintö- ja lahjaverotuksessa on jättää ilmoittamatta saatu lahja, vaikka sen arvo ylittäisi verotettavan summan eli 5000 euroa. Lisäksi perukirjaan voidaan jättää ilmoittamatta aiemmin annettu ennakkoperintö tai kolmen vuoden sisään perittävän kuolemasta annettu lahja. Nämä kaikki ovat selviä ilmoitusvirheitä ja voidaan tulkita myös verovilpiksi. Verovilppi tarkoittaa toimintaa, jolla verovelvollinen pyr-

¹⁷⁵ Verohallinnon ohje. Seuraamusmaksut perintö- ja lahjaverotuksessa. 5.11.2018, Diaarinumero A118/200/2018, kohta 3.2.1

¹⁷⁶ Isotalo 2021, s. 24

¹⁷⁷ Isotalo 2021, s. 8

kii vapautumaan verosta lainvastaisin keinoin. Jos verovelvollinen antaa tietoisesti ja tahallaan väärän veroilmoituksen, on kyseessä sekä vero-oikeudellisesti, että rikosoikeudellisesti lainvastainen menettely.¹⁷⁸

4.4 Esimerkkejä perintö- ja lahjaverotuksesta jäämistösuunnittelussa

Tähän alalukuun olen koonnut kuvitteellisia tilanteita, joissa perinnönjättäjät ovat mietineet jäämistösuunnittelua ja haluavat lahjoittaa omaisuuttaan eteenpäin jo elinaikaan. Olen yrittänyt löytää esimerkkeihin tavanomaisia ja yksinkertaisia tapoja harjoittaa jäämistösuunnittelua. Jokaiseen esimerkkitapaukseen on laskettu maksettavaksi tulevat perintö- ja lahjaverot tällä hetkellä voimassa olevien Verohallinnon verotaulukoiden mukaisesti¹⁷⁹. Keinoja harjoittaa jäämistösuunnittelua on useita ja jokaisen perinnönjättäjän tulee löytää omaan taloudelliseen tilanteeseen ja tahtoon sopivimmat keinot. Esimerkkien avulla on kuitenkin mahdollista havainnoida jäämistösuunnittelun vaihtoehtoja sekä verosuunnittelun merkitystä.

4.4.1 Alihintainen kauppa ja hallintaoikeuden pidättäminen

Asumuksen tai kiinteistön omistuksen siirtämisessä seuraavalle sukupolvelle voi hyödyntää alihintaista kauppaa ja hallintaoikeuden pidättämistä samassa yhteydessä. Tällä yhdistelmällä on mahdollista saavuttaa huomattavia veroetuja. Alihintaisen kaupan ja hallintaoikeuden pidättämisen yhteydestä on kuitenkin löydettävissä Verohallinnolta kaksi eri tapaa, kuinka he laskevat hallintaoikeuden jälkeen jäävän verottoman kauppahinnan arvon. Ensimmäisessä laskutavassa hallintaoikeus vähentää kohteen käypää arvoa, jonka jälkeen lasketaan kauppahinta $\frac{3}{4}$ säännön perusteella, kun toisessa laskutavassa hallintaoikeus on puolestaan osa kauppahintaa. Se kumpaa laskutapaa käytetään, vaikuttaa verottoman kauppahinnan arvoon, mikä puolestaan vaikeuttaa oikean

¹⁷⁸ Rabinä, Myrsky & Myllymäki 2017, s. 83

¹⁷⁹ Ks. Verohallinto 2022e & Verohallinto 2022g

kauppahinnan määrittämistä perittävän näkökulmasta. Verottajalta on kuitenkin mahdollista hakea ennakkopäätös, ennen aiottua oikeustoimen toteuttamista.

Esimerkiksi tilanne, missä perittävä A on 55-vuotias ja omistaa 150 000 euron arvoisen asunnon, jossa asuu itse. A:lla ei ole huomattavia muita säästöjä. Perittävällä on yksi rintaperillinen B. A haluaa myydä alihintaisella kaupalla lapselleen B:lle 150 000 euron arvoisen asunnon mahdollisimman edullisesti ja jättää asuntoon itselleen elinikäisen hallintaoikeuden. Tarkoitus on siis selvittää alin mahdollinen kauppahinta, niin ettei kaupan katsota olevan lahjanluonteinen.

Jos käytämme ensimmäistä laskutapaa, hallintaoikeuden arvo lasketaan kertomalla ikäkerroin 10, lahjan tuottokertoimella 5 % ja lahjan käyvällä arvolla 150 000 euroa, saamme hallintaoikeuden arvoksi 75 000 euroa. Tämän jälkeen hallintaoikeuden arvo vähennetään asunnon käyvästä arvosta ja sen jälkeen lasketaan alihintaisen kaupan raja $\frac{3}{4}$ säännöllä, jolloin saamme arvoksi 56 250 euroa. Eli kunhan kauppahinta on yli 56 250 euroa, siitä ei peritä lahjaveroa.

Jos puolestaan laskemme alimman mahdollisen verottoman kauppahinnan toisen laskukaavan mukaisesti, kauppahinta selvitetään laskemalla ensin asunnon käyvästä arvosta $\frac{3}{4}$ osuus, mikä tarkoittaa 150 000 eurosta 112 500 euroa. Tästä hinnasta vähennetään hallintaoikeuden arvo 75 000 euroa, jolloin saamme arvoksi 37 500 euroa. Toisen laskukaavan mukaan, jos kauppahinta siis ylittää 37 500 euroa, kaupasta ei peritä lahjaveroa.

Kuten edellä olevan esimerkin perusteella on havaittavissa, kauppahinnan arvon välillä on merkittävä ero eri laskutapojen perusteella ja toinen laskutapa on veronmaksajalle edullisempi. Verotus on useimmiten toimitettu ensimmäisen, eli kalliimman vaihtoehdon mukaan ja tätä linjaa puoltaa myös Verohallinnon ohje, minkä perusteella 75 %:n osuus lasketaan hallintaoikeudella vähennetystä arvosta¹⁸⁰. Asia kuitenkin mutkistui KHO 2004 T 2255 ratkaisun jälkeen, jolloin korkein hallinto-oikeus päätyi käyttämään

¹⁸⁰ Verohallinnon ohje. Hallintaoikeus omaisuuden luovutuksen verotuksessa. 1.4.2019, Diaarinumero VH/2674/00.01.00/2018

toista, eli verovelvolliselle edullisempaa laskutapaa ja nykyään sitä onkin käytetty verotuksen perusteena.

Alihintaisen kaupan toteuttamisen jälkeen, perittävä voi lisäksi hyödyntää alle 5 000 euron verovapaita lahjoja kolmen vuoden välein. Koska alihintaista kauppaa mikä toteutetaan yli 75 % kauppahinnalla ei katsota lahjanluonteiseksi, perittävä ei siinä tapauksessa ole vielä antanut perilliselle lahjaa. Tätä huojennusta hyödyntäen, perittävä voi siirtää hiljalleen saamansa kauppahinnan takaisin verottomasti lapselleen, kunhan lahjojen annossa hyödynnetään riittävän pitkää aikaa. Vuosien kuluessa päästään siihen lopputulokseen, että asunto tai kiinteistö on saatu luovutettua käytännössä vastikkeetta eteenpäin.

Mikäli perittävä A ei olisi antanut elinaikanaan lainkaan lahjoja B:lle, tai tehnyt muita omaisuuden järjestelyitä, olisi B saanut perintönä kerralla 150 000 euron arvoisen asunnon. Tästä olisi tullut perintöveroa maksettavaksi B:lle 15 200 euroa¹⁸¹. Kyseessä on jo huomattavan suuri summa, mistä nähdään, että elinaikana toteutetulla alihintaisella kaupalla ja hallintaoikeuden pidättämisellä on suuri vaikutus verotukselliseen lopputulemaan. B ei joudu maksamaan esimerkin tapauksessa lainkaan perintöveroa, mikäli A:n omaisuus kuolinhetkellä on alle 20 000 euroa, eli hän on ehtinyt vuosien aikana lahjoittamaan sen ylittävät varat perilliseen.

Kyseinen esimerkki on toimiva ratkaisu siinä tapauksessa, mikäli rintaperillisiä on vain yksi ja hänelle luovutetaan perittävän asunnon omistusoikeus jo perittävän elinaikana. Mikäli rintaperillisiä olisi useampia, eikä perittävältä jäisi tilivarallisuutta, joilla saisi maksettua muiden perillisten lakiosavaatimukset, tilanne mutkistuisi. Siinä tapauksessa muut perilliset voisivat katsoa B:n saaneen suosiolahjan ja vaatia häneltä lakiosatäydennystä.

¹⁸¹ Verohallinto 2022f

4.4.2 Pankkivarallisuuden lahjoittaminen

Perittävä A on 75-vuotias ja hänellä on kolme rintaperillistä, sekä viisi lastenlasta. A:lla on huomattava määrä pankkivarallisuutta, yhteensä 300 000 euroa. A on myynyt juuri omistamansa kiinteistön ulkopuoliselle ja aikoo asua vuokralla loppuajan. Perittävällä on sekä tilisäästöjä, että arvo-osuuksia osakkeissa ja rahastoissa, jotka hän on omistanut pitkään. A:n tarkoituksena on alkaa lahjoittamaan varallisuutta perillisille veroedullisesti.

A haluaa tehdä verovapaat lahjoitukset sekä lapsille, että lastenlapsille, sillä rintaperilliset ovat ehtineet jo kerryttämään myös omia säästöjä ja ovat ylittäneet keski-ikä. Lastenlapset ovat puolestaan kaikki opiskelijoita, jolloin rahan tarve on useimmiten kaikista suurinta. Koska lahjaa ei veroteta, mikäli sen arvo on alle 5 000 euroa, perittävä tekee kaikille perillisille tilisiirrot 4 999 euron summalla ja kirjoittaa pankkisiirron viestiin, että kyseessä on lahja eikä ennakoperintö. Tällä keinolla A saa lahjoitettua yhteensä 8 x 4999 euroa eli 39 992 euroa. Lahjojen annosta kuluu kolme vuotta, jolloin perittävä voi tehdä vastaavat lahjoitukset taas uudelleen 78-vuotiaana. Perittävä menehtyy toisesta lahjoituskerrasta neljän vuoden jälkeen, eli annettuja lahjoja ei merkitä laskennallisesti perukirjaan kuolinpesän varallisuudeksi, koska lahjoja ei ole annettu kolmen vuoden sisään kuolemasta. Lisäksi perittävä oli ilmaissut lahjojenannon yhteydessä tahtonsa, ettei lahjoja tule pitää ennakoperintönä.

Perittävältä jäi kuolinhetkenä varallisuutta 220 000 euroa. Hän oli määrännyt lisäksi testamentissaan lastenlapsilleen verottomat legaatit, eli ennen lakiosien maksamista, jokainen lapsenlapsi saa 19 999 euron arvoisen perinnön. Perintöverotaulukon mukaisesti alle 20 000 euron perintöä ei veroteta. Lastenlapsille siirretään perinnöt arvo-osuuksien muodossa. Arvo-osuudet siirretään saajilleen kuolinhetken arvon mukaisesti ja samalla perinnönjättäjän saamat arvonnousut kuittaantuvat, eli perillisten ei tarvitse maksaa sijoitusten aiemmasta arvonnoususta myyntivoittoveroa. Legaattien maksujen jälkeen kuolinpesän varallisuus on 120 000 euroa. Tämä jaetaan kolmelle rintaperillisel-

le tasan, eli kukin perillinen saa 40 000 euron perinnön, josta jokainen perillinen maksaa perintöveroa 1 500 euroa.

Jos perittävä A ei olisi tehnyt elinaikanaan mitään jäämistöoikeudellisia toimia, vaan hänen koko 300 000 euron varallisuus olisi mennyt vasta kuoleman jälkeen kolmelle rintaperilliselle, jokainen perillinen olisi maksanut perintöveroa 100 000 euron perinnöstä 8 700 euroa. A oli onnistunut pienentämään jäämistösuunnittelulla hänen omaisuutensa siirrosta aiheutuvia veroja yhteensä 21 600 eurolla täysin verolaillisin keinoin.

Tämän tutkielman ulkopuolelle jätettiin täysin testamentin perusteella tehtävä jäämistösuunnittelu, sillä halusin keskittyä perinnönjättäjän elinaikana tapahtuviin omaisuudensiirtoihin. Esimerkkiin otin kuitenkin mukaan legaatin, mikä tarkoittaa testamentilla määräämistä tietystä omaisuudesta. Legaattia voi siis hyödyntää, mikäli perinnönjättäjä haluaa jättää myös esimerkiksi lastenlapsille tietyn määrän omaisuutta, vaikka he eivät muuten kuulu kuolinpesään perittävän lasten eläessä. Legaattien maksamisen jälkeen, kuolinpesän varallisuus jaetaan normaalisti perimysjärjestyksen mukaisesti.

4.4.3 Lapseton ja naimaton perinnönjättäjä

Aina perinnönjättäjällä ei ole omia rintaperillisiä, joille perittävän omaisuus menisi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa perittävä on lapseton, hän ei ole naimissa ja vanhemmat ovat jo kuolleet, lähimmät perilliset ovat perittävän sisarukset. Jos sisar on menehtynyt, tulevat hänen mahdolliset lapsensa perillisiksi. Tällaisessa tilanteessa verosuunnittelun merkitys korostuu, kun kaikki perilliset kuuluvat toiseen veroluokkaan. Kuten tutkielman taulukosta 2. *Perintöveroluokat II veroluokassa* kävi aiemmin ilmi, perintöverotus on huomattavasti tiukempaa toiseen veroluokkaan kuuluville verrattuna ensimmäiseen veroluokkaan.

Esimerkiksi tilanne, jossa perittävä A omistaa omakotitalon arvoltaan 120 000 euroa, kesämökin 100 000 euroa sekä tilisäästöjä on 50 000 euroa. A:lla on kaksi sisarusta B ja

C, ja B:llä on kaksi lasta. Perittävä A alkaa miettimään jäämistösuunnittelua ollessaan 60-vuotias.

A haluaa lahjoittaa kesämökinsä sisaren lapsille ja pidättää itsellään elinaikaisen hallintaoikeuden mökkiin. Sisaren lapset ottavat lahjan vastaan ja lahjoitus toteutuu. Kesämökistä lahjoitetaan $\frac{1}{2}$ osuus molemmille erillisillä lahjakirjoilla. Hallintaoikeuden arvoksi muodostuu yhteensä 27 000 euroa (ikäkerroin 9 x tuottokerroin 3 % x lahjan arvo 100 000 euroa). Näin ollen lahjaverotettava kesämökin arvo on 73 000 euroa, josta kummankin sisarenlapsen osuus on puolet eli 36 500 euroa. Kumpikin sisarenlapsi maksaa omasta osuudestaan lahjaveroa lahjaverotaulukon mukaisesti 6 775 euroa.

Perittävä lahjoittaa elinaikanaan vielä kahdelle kummilapselleen verovapaat lahjat tilisäästöistään, eli yhteensä 9998 euroa. Kuollessaan A:lta jää omaisuutena omakotitalo 120 000 euroa ja tilivaroja 40 000 euroa. Perittävä ei ole tehnyt testamenttia, joten omaisuus jaetaan hänen kahden sisarensa kesken tasan. Molemmat saavat 80 000 euron perinnön, josta maksavat perintöveroa toisen veroluokan mukaisesti 14 700 euroa. Jos kesämökkiä ja verovapaita lahjoja kummilapsille ei olisi lahjoitettu aiemmin, perintöveron määrä olisi ollut kummallekin sisarelle 30 650 euroa. A:n jäämistöstä tuli veroja yhteensä maksettavaksi lahjaverona ja perintöverona 42 950 euroa. Näin ollen perittävän A:n tekemillä jäämistösuunnittelun toimilla, hän vähensi jäämistöstänsä maksettavaksi tulevia veroja yhteensä 18 350 eurolla.

Esimerkin tapauksessa kesämökin lahjoittaminen toisen sisaren lapsille oli mahdollista, koska A:lta ei jäänyt rintaperillisiä, joiden lakiosaa olisi loukattu. Suosiolahjaksi katsotaan ainoastaan rintaperillisille tai hänen puolisolleen annettua lahjaa, joten myöskään sen osalta suosiolahjan tunnusmerkit eivät täyttyneet. A oli lisäksi kirjannut kesämökin lahjakirjaan, ettei kyseessä ole ennakkoperintö. Vaikka sisaren lapset eivät olleet lahjoitushetkellä A:n perillisiä, tilanne olisi muuttunut, mikäli heidän äitinsä B olisi menehtynyt ennen perittävää A:ta. Tämän jälkeen heistä olisi tullut A:n perillisiä ja perittävän toinen sisar C olisi voinut vaatia, että sisaren lasten saama kesämökki tulee katsoa en-

nakkoperinnöksi. Tästä johtuen jo lahjoitushetkellä on tärkeää miettiä, haluaako perittävä lahjan katsottavan ennakkoperintönä vai ei, koska perillisten asema voi myöhemmin muuttua.

4.4.4 Sukupolven yli lahjoitus

Jos mietimme jäämistösuunnittelua verotuksellista näkökulmasta, kaikista verotehokainta olisi luovuttaa omaisuutta suoraan yhden sukupolven yli. Sukupolven yli lahjoittamisella on mahdollisuus välttää yhden sukupolven verot käytännössä kokonaan, koska aina omaisuuden siirtyessä eteenpäin seuraavalle sukupolvelle, sitä verotetaan joko lahja- tai perintöverotuksessa. Sukupolven yli lahjoittamisessa tulee kuitenkin huomioida, ettei kenenkään perillisen lakiosaa loukata. Toki usein voi olla tilanne, ettei perilliset kyseisessä tilanteessa vaatisivatkaan lakiosaansa.

Esimerkiksi tilanne, jossa isovanhemmilla A:lla ja B:llä on viisi lastenlasta, ja he miettivät osan varallisuuden lahjoittamisesta heille jo elinaikanaan. Pelkästään verovapaita lahjoituksia hyödyntämällä, molemmat isovanhemmat voivat lahjoittaa kumpikin jokaiselle lapsenlapselle alle 5 000 euron arvoisen lahjan kolmen vuoden välein, mikä tekee heidän tapauksessa 49 990 euroa. Jos he aloittavat lahjoitukset hyvissä ajoin ja ehtivät tekemään kolmen vuoden kuluttua samanlaiset lahjoitukset, puhutaan jo 99 980 euron lahjoituksista, mikä on todellakin merkittävä summa. Kyseessä on täysin lailliset ja vero-oikeudellisesti hyväksytyt lahjoitukset, joilla isovanhemmat pystyvät vaikuttamaan heiltä jäävään jäämistöön melkein 100 000 euron verran. Lahjoituksia ei lisätä kuolinpesän jäämistöön, kunhan lahjat on annettu kolme vuotta ennen kuolemaa, eikä ne tule myöskään perintöverotettavaksi.

Sukupolven yli lahjoittamisella voidaan siis vaikuttaa siihen, että omaisuus siirtyy aiemmin heille, joille omaisuus on kuitenkin loppu viimein menossa. Mikäli isovanhemmat eivät olisi tehneet lahjoituksia lastenlapsille, omaisuus olisi ensin mennyt perintönä heidän rintaperillisille, josta olisi maksettu perintöverot. Vuosien kuluessa, kun

rintaperillisetkin olisivat menehtyneet, omaisuus olisi siirtynyt heidän jälkeläisille, eli lastenlapsille. Omaisuudensiirrosta olisi taas maksettua perintöveroa, eli sama omaisuus olisi tullut kahdesti verotetuksi.

5 Johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena oli esitellä vaihtoehtoja perinnönjättäjän elinaikana tapahtuviin omaisuudensiirtoihin. Lisäksi tarkoituksena oli tuoda esiin näistä omaisuudensiirroista aiheutuvia veroseuraamuksia, sekä keinoja, kuinka perinnönjättäjä voi verosuunnitella vaikuttaa hänen jäämistönsä perusteella maksettaviin veroihin. Tutkielmassa keski-tyttiin lahjan eri muotoihin osana jäämistösuunnittelua ja tarkasteltiin lahjojen eri muotoja siviilioikeudellisesta näkökulmasta.

Perintökaari määrittelee rajat, kuinka perinnönjättäjä voi harjoittaa jäämistösuunnittelua lain puitteissa. Käytetyimmät keinot siirtää omaisuutta eteenpäin perittävän elinai- kana on lahja sekä ennakkoperintö. Perintö- ja lahjaverotus puolestaan vaikuttaa omai- suudensiirroista aiheutuviin veroihin. Rajasin tutkielman ulkopuolella perinnönjättäjän kuoleman jälkeiset oikeustoimet, esimerkiksi testamentin ja avio-oikeuden, sukupol- venvaihdokset sekä maa- ja metsätalouteen liittyvät asiat. Näistä aiheista löytyy kuiten- kin jo valmiiksi muita tutkimuksia, joihin lukija voi halutessaan paneutua, jotta saa ko- konaiskuvan kaikista jäämistöoikeudellisista oikeustoimista.

Tutkielman johdannossa perustelin aiheen tärkeyttä ja ajankohtaisuutta kansantalou- dellisista näkökulmista. Kuten aiemmin kävi ilmi, Suomen väestö ikääntyy jatkuvasti ja yli 65-vuotiaiden osuus ylittää lähivuosina neljänneksen koko väestöstä¹⁸². Jäämistö- suunnittelun merkitys korostuu varsinkin iäkkäämmillä henkilöillä, joten aihe tulee vuo- si vuodelta tärkeämmäksi. Tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen perusteella varalli- suuden määrä lisääntyy vanhetessa ja 65-vuotiaiden varallisuus onkin suurinta verrat- tuna muihin ikäluokkiin¹⁸³. Miksei kaikista varakkain ikäluokka siis lahjoittaisi omaisuut- ta eteenpäin jälkipolvelle jo elinaikanaan varsinkin, kun on todistettu, että samalla hei- dän kuluttamisen taso pienenee? Tähän kysymykseen löytyy varmasti monia eri syitä

¹⁸² Tilastokeskus 2018

¹⁸³ Tilastokeskus 2021c

puolesta ja vastaan, ja seuraavaksi pohdin omaisuuden siirron puolesta puhuvia asioita ja hyötyjä omasta näkökulmastani.

Jäämistöverosuunnittelu ei ole niin yksinkertaista, mitä moni ennalta ajattelee. Verosuunnittelussa tulee huomioida sekä siviilioikeudellisia-, että vero-oikeudellisia lakeja. Tärkein verosuunnitteluun vaikuttava siviilioikeudellinen laki on perintökaari, mutta joissakin tilanteissa tulee sovellettavaksi myös muun muassa avioliittolaki, laki edunvalvontavaltuutuksesta sekä lahjanlupauslaki. Vero-oikeudellista näkökulmasta verosuunnittelua puolestaan rajoittaa perintö- ja lahjaverolaki, tuloverolaki sekä laki verotusmenettelystä. Jokainen tilanne on erilainen, ja toiselle perittävälle sopivin tapa harjoittaa jäämistösuunnittelua, ei välttämättä ole sitä toiselle perinnönjättäjälle. Tästä johtuen jokaisen perittävän tuleekin löytää juuri omiin tarpeisiin nähden parhaimmat keinot. Koska jäämistösuunnittelu on niin moniulotteista, perittävän on suositeltavaa hakea Verohallinnolta ennakkoratkaisu suunnittelemiinsa oikeustoimiin. Näin perittävä voi varmistaa, että Verohallinto tulkitsee halutun toimenpiteen luonteen samalla lailla kuin perittävä on itse ennalta ajatellut.

Tutkielmassa esitetyin jäämistöoikeudellisin keinoin, perittävän on mahdollista vaikuttaa jäämistöstänsä maksettavaksi tulevien verojen määrään eli harjoittaa verosuunnittelua. Useimmiten parhaimman lopputuleman saamiseksi, perittävän kannattaa tehdä jäämistösuunnittelua jo hyvissä ajoin ja toteuttaa sitä pitkällä aikavälillä. Lisäksi monessa tilanteessa, perittävän kannattaa käyttää useampaa eri jäämistösuunnittelun keinoa yhdessä saavuttaakseen parhaimman lopputuloksen. Omaisuuden lahjoittamiseen vähitellen kannustaa lahja- ja perintöveroasteikon progressiivisuus. Jäämistösuunnittelun tavoitteena ei kuitenkaan tule olla tilanne, jossa perittävä pyrkisi välttämään lahja- ja perintöverotuksen kokonaan. Perittävän tavoitteena tulisikin vaan vertailla eri vaihtoehtoja ja niistä aiheutuvia veroseuraamuksia ja löytää vertailun avulla sopivin keino omaisuudensiirtoon jälkipolville. Kuten alaluvussa *4.5 Esimerkkejä perintö- ja lahjaverotuksesta jäämistösuunnittelussa* kävin läpi, verosuunnittelulla on kuitenkin mahdollis-

ta pienentää perillisten maksettavaksi tulevia veroja useilla tuhansilla euroilla hyödyntämällä eri jäämistösuunnittelun vaihtoehtoja.

Elinaikana tehtyjen omaisuudenjärjestelyiden avulla perittävä voi olla täysin varma siitä, kuinka omaisuus jakautuu perillisten kesken. Tällä tavoin perittävä saa itse määrättyä mitä omaisuutta haluaa kenellekin perilliselle luovuttaa. Lahja on useassa tilanteessa verotuksellisesti edullisempi tapa luovuttaa elinaikana omaisuutta eteenpäin verrattuna ennakkoperintöön. Vaikka lahjaa ja ennakkoperintöä verotetaan molempia lahjaverotuksen perusteella lahjan annon hetkellä, ennakkoperintö tulee myöhemmin uudetaan verotettavaksi perintöverotuksessa.

Perinnönjättäjän tulee huomioida lahjoituksia tehdessään kuitenkin kaikkien perillisten oikeus lakiosaan, eli perinnöttömäksi hän ei voi lakiosiin oikeutettua perillistä tehdä. Mikäli perittävä ei huomio omaisuudenjärjestelyjä tehdessään kaikkien perillisten oikeutta lakiosaan, voi perilliset joutua myöhemmin luovuttamaan takaisin muille perillisille saamaansa omaisuutta ja tämä ei varmastikaan ole kenenkään tarkoittama tilanne.

Mikäli lahjanantaja haluaa, ettei eläessä annettua lahjaa katsota myöhemmin pidättävän ennakkoperintönä, perittävän tulee huolehtia muutamasta asiasta. Perintöosan laskennassa lähtökohtana on positiivinen ennakkoperintöolettama, eli perittävän antamaa lahjaa rintaperilliselle tulee pitää ennakkoperintönä, ellei muuta ole määrätty¹⁸⁴. Positiivisin ennakkoperintöolettaman vuoksi, perittävän tulee ensinnäkin lahjan annon yhteydessä selkeästi ilmoittaa, ettei lahjaa tule pidettävän ennakkoperintönä¹⁸⁵. Ilmoituksen voi tehdä kirjallisesti lahjakirjaan, tai myöhemmin ilmoittaa lahjan kohtelusta testamentissa.

¹⁸⁴ Kangas 2018, s. 434

¹⁸⁵ Kolehmainen 2011, s. 283

Mikäli perittävällä on useampi rintaperillinen, hänen tulisi antaa kaikille rintaperillisille samansuuruisia lahjoja.¹⁸⁶ Jos perittävä antaa taloudellisesti huomattavia lahjoja vain yhdelle rintaperilliselle, hänen voidaan katsoa suosivan tiettyä rintaperillistä muiden perillisten kustannuksella. Taustalla on olettaus, ettei perittävän tarkoituksena ole asettaa rintaperillisiä keskenään eriarvoiseen asemaan. Jos perittävä ei ole antanut rintaperillisille tasapuolisesti lahjoja, tällöin lahjan katsotaan olevan suosiolahja, mikä lisätään laskennallisesti perittävän jälkeen jäävään jäämistöön¹⁸⁷. Mikäli muille rintaperillisille kuuluvia lakiosia ei saada maksettua kuolinpesän varoista, suosiolahjan saanut rintaperillinen voi joutua hyvittämään kuolinpesälle varoja lakiosien maksamista varten¹⁸⁸.

Perintö- ja lahjaverotus on herättänyt Suomessa jo pitkään keskustelua. Tästä kertoo myös vuonna 2017 tehty kansalaisaloite veron poistamiseksi, mikä sai lyhyessä ajassa yli 50 000 kannatusääntä¹⁸⁹. En itse usko, että verotusta tullaan koskaan kokonaan poistamaan, sillä vuonna 2020 perintö- ja lahjaverotuksen ennakoitiin tuovan Suomen valtiolle noin 840 miljoonaa euroa tuloa, joten kyseessä on hyvin merkittävä vero valtion talouden kannalta¹⁹⁰. Kuten monet vero-oikeuden asiantuntijat lausunnoissaan vuoden 2017 kansalaisaloitteeseen liittyen sanoivat, perintö- ja lahjaverotus vaatisi kuitenkin perusteellisen uudistuksen¹⁹¹. Perintö- ja lahjaverotus on säädetty jo vuonna 1940, eikä verotus palvele enää kaikista parhaimmalla mahdollisella tavalla nykyhetken varallisuuden jakautumista ja perherakenteita.

Vaikkakaan tutkielman tarkoituksena ei ole arvostella eikä kommentoida nykyisen lahja- ja perintöverotuksen luonnetta, olen itse sitä mieltä, että perintö- ja lahjaverotuksen taulukoita olisi mahdollista taas keventää. Verotaulukoihin on tehty edellisen ker-
ran muutoksia vuoden 2017 alusta, joten verotus on pysynyt ennallaan viiden vuoden

¹⁸⁶ Kangas 2018, s. 437

¹⁸⁷ Lindholm 2017, s. 202

¹⁸⁸ Kolehmainen 2011, s. 284

¹⁸⁹ Kansalaisaloite 2017

¹⁹⁰ HE 146/2020 vp

¹⁹¹ Ks. esim. Mattila 2018 & Rabinä 2018

ajan. Koska valtion saama tulo perintö- ja lahjaverotuksen perusteella on noussut muutamana vuoden aikana 100 miljoonalla eurolla, antaisi tämä taloudellisesti mahdollisuuden verokevennyksille. Mielestäni erityisesti lahjaverotukseen tulisi kiinnittää jatkossa huomiota. Mikäli lahjaverotusta kevennettäisiin jo pienemmissäkin lahjoituksissa niin, että verotus olisi edullisempaa kuin perintöverotuksessa, uskoisin sen toimivan kaikista tehokkaimpana motivaationa perinnönjättäjille harjoittamaan jäämistösuunnittelua ja omaisuudensiirtoja jo elinaikana.

Kuten johdannossa kävin läpi, nuoret ikäpolvet todistetusti kuluttavat yhteiskunnan palveluita enemmän kuin vanhemmat ikäluokat. Olisi mielenkiintoista tutkia lisää aihetta, jos omaisuutta siirrettäisiin aiemmin nuoremmille ikäpolville, mikä sen vaikutus olisi kansantalouden näkökulmasta yhteiskunnalle. Voisiko tilanne olla jopa niin, että kasvanut kuluttaminen ja palveluiden käyttäminen kattaisi kulut, mitä valtiolle aiheutuisi mahdollisesta lahjaverotuksen keventämisestä bruttokansantuotteen kasvuna. Tähän en itse tiedä vastausta, mutta toivottavasti aihetta tutkittaisiin myöhemmin lisää.

Toinen mielenkiintoinen huomioitava asia on inflaation määrä. Olen itse pitkään pankissa työskennellessäni huomannut, että iäkkäämmät henkilöt ovat varovaisempia sijoittamaan säästöjään ja suurin osa heidän varallisuudesta on tavallisilla tileillä, joiden talletuskorko on 0 %. Inflaatio on viimeisen vuoden aikana noussut merkittävästi ja Tilastokeskusten tekemän tutkimuksen perusteella vuoden 2021 joulukuussa inflaation määrä oli jo 3,5 %¹⁹². Näillä näkymin inflaation määrä ei tule hetkeen laskemaan, päinvastoin, tulemme varmasti näkemään vieläkin suurempia lukemia., mitä inflaation taso tällä hetkellä on. Jos ajatellaan tilanne, että yli 65-vuotiailla on esimerkiksi tileillä keskimäärin varallisuutta 100 000 euroa, heidän varallisuuden määrä todellisuudessa pienenee vuosittain 3 500 eurolla. Nuoremmat ikäpolvet puolestaan harvoin jättävät säästöjä suurissa määrin tileille, vaan varoja sijoitetaan ja käytetään asunnon ostamiseen. Molempien, sekä sijoitusten, että asuntojen arvon nähdään pitkällä aikavälillä

¹⁹² Tilastokeskus 2022

nousevan, joten heidän omaisuuden tuotto ylittää parhaimmassa tapauksessa inflaation määrän ja varallisuus kasvaa vähitellen.

Kaikki edellä mainitut asiat puoltavat sitä seikkaa, että perinnönjättäjien kannattaisi siirtää jo elinaikanaan omaisuuttaan eteenpäin seuraaville sukupolville, eikä odottaa, että omaisuus siirtyy vasta perinnön perusteella. Asiaan pystytään vaikuttamaan nostamalla jäämistöoikeudellisia asioita yhteiskunnassa pinnalle ja keskustelemaan asiasta avoimesti. Elinaikana tapahtuvien lahjoitusten määrän nouseminen vaatii tietyllä tapaa myös asenteiden muuttumista. Suomessa on ollut jo kauan periaate, että jokaisen tulee tulla taloudellisesti itsenäisesti toimeen. Tämä ajattelu johtaa siihen, että vanhemmat ikäluokat eivät halua auttaa taloudellisesti aikuisia lapsiaan. Samalla tilanne on myös toisin päin, taloudellisen avun pyytäminen vanhemmilta voi olla vaikeaa.

Omaisuuden siirto elinaikana tulisikin nähdä järkevänä, taloudellisena ja veroedullisena jäämistösuunnittelun keinona, eikä siitä näkökulmasta, että omaisuutta lahjoitetaan vain avustustarkoituksena. Jäämistösuunnittelun lähtökohtana ei siis läheskään aina ole vanhempien halu auttaa heikossa taloudellisessa tilanteessa olevaa jälkipolvea, vaan rintaperillinen voi olla jo itsekkin taloudellisesti hyvin menestynyt. Näissä tilanteissa jäämistösuunnittelun motivaatio on täysin järkipерäinen ja suunnittelulla haetaan taloudellisesti järkeviä vaihtoehtoja.

Tiedän pankissa pitkään työskennelleenä, että myös pankkien toimihenkilöillä on hyvä mahdollisuus ottaa asiakastapaamisissa puheeksi jäämistösuunnittelu työtehtävistä riippumatta. Asiakkaat joissakin tilanteissa jopa odottavat pankkivirkailijoilta ohjeistusta ja neuvoja jäämistösuunnitteluun liittyen. Lakimiehet hoitavat varsinaiset tapaamiset ja laativat asiakirjat, joten toimihenkilöiden osaamisen tasoksi riittää keskustelu jäämistösuunnittelusta yleisellä tasolla, asiakkaiden kiinnostuksen herättely aiheeseen liittyen sekä ohjaus pankkilakimiehelle. Tavoitteeni onkin saada vietyä tämän tutkimuksen avulla tietoa aiheesta työpaikalleni työkavereideni tueksi, antamalla heille perustietoa

jäämistösuunnittelusta ja perustelemalla, miksi aihe on tärkeä ja ajankohtainen myös yhteiskunnan näkökulmasta.

Lähteet

- Aarnio, A. (1988). *Laintulkinnan teoria*. WSOY.
- Aarnio, A. & Kangas, U. (2016). *Suomen jäämistöoikeus I, Perintöoikeus*. 6. uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Andersson, E. (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. 13. uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Isotalo, K. (2021). *Seuraamusmaksut perintö- ja lahjaverotuksessa*. Edilex 2021/43. Noudettu 3.2.2022 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/23848.pdf>
- Juusela, J. & Tuominen, S. (2018). *Sukupolvenvaihdon verotus*. Alma Talent Oy.
- Kangas, U. (1993). *Lahja*. Lakimiesliiton kustannus.
- Kangas, U. (2002). *Johdatus perhevarallisuus-oikeuteen*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Kangas, U. (2013). *Perhe- ja jäämistö-oikeuden perusteet*. Talentum Media.
- Kangas, U. (2018). *Perhevarallisuus-oikeus*. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Kansalaisaloite. (2017). *Perintö- ja lahjaverosta luopuminen*. KAA 6/2018. Noudettu 31.1.2022 osoitteesta <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/2665>
- Knuutinen, R. (2012). *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä*. Alma Talent Oy.
- Knuutinen, R. (2020). *Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat*. Alma Talent Oy.
- Kolehmainen, A. (2011). *Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen*. Teoksessa *Jurisprudentia XLIV:2011*. s.279–330. Suomalainen lakimiesyhdistys. Noudettu 13.1.2022. <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeustiede/103240005.pdf>
- Kolehmainen, A., Rabinä, T. (2012). *Jäämistösuunnittelu*. Alma Talent Oy.
- Kolehmainen, A., Rabinä, T. (2020). *Jäämistösuunnittelu I*. Alma Talent Oy.
- Lindholm, T. (2017). *Lahjaverokirja*. 15. uudistettu painos. Verotieto Oy.
- Lindholm, T. (2020). *Perintöverokirja*. 20. uudistettu painos. Verotieto Oy.
- Lohi, T. (1999). *Ennakkoperinnöstä*. Lakimiesliiton kustannus.
- Lohi, T. (2017). *Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja*. Defensor Legis 1/2017. s. 1-15.

- Luoma, K., Rätty, T., Moisio, A., Parkkinen, P., Vaarama M., Mäkinen, E. (2003). *Seniori-Suomi - Ikääntyvän väestön taloudelliset vaikutukset*. Sitra.
- Maanmittauslaitos. (2022). *Tilastotietoa kiinteistökaupoista*. Noudettu 3.2.2022 osoitteesta
https://khr.maanmittauslaitos.fi/tilastopalvelu/rest/API/kiinteistokauppojen-tilastopalvelu.html?v=2022.0.0#t11g1_x_2021_x_Maakunta
- Mattila, P. (2018). *Perintö- ja lahjaverotuksesta luopuminen*. [Asiantuntijalausunto]. KAA 8/2018 vp. EDK-2018-AK-219738. Noudettu 8.2.2022 osoitteesta
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-219738.pdf>
- Myrsky, M. (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa*. Talentum.
- Myrsky, M. (2013). *Suomen veropolitiikka*. Talentum.
- Määttä, K. (2007). *Veropolitiikka – Teoria ja käytäntö*. Edita Publishing Oy.
- Määttä, K. (2014). *Verolakien tulkinta*. Edita Publishing Oy.
- Määttä, K. (2017). *Vero-oikeuden perusteet*. Kauppakamari.
- Määttä, T., Paso, M. (2019). *Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Niskakangas, H. (2011). *Veropolitiikka*. Talentum.
- Niskakangas, H., Viitala, T. & Hokkanen, M. (2020). *Johdatus Suomen verojärjestelmään*. 4. uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Nykänen, P. & Rabinä, T. (2013). *Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus*. 3. uudistettu painos. Talentum.
- Ossa, J. (2007). *Perheen omaisuuden verosuunnittelu*. WSOYpro Oy.
- Ossa, J. (2009). *Perinnön ja lahjan verokohtelu*. Alma Talent Oy.
- Ossa, J. (2017). *Taloushallinnon verolait*. Alma Talent Oy.
- Ossa, J. (2020). *Perintö- ja lahjaverotus käytännössä*. Alma Talent Oy.
- Ossa, J. (2021). *Perintö- ja lahjaverotus*. Alma Talent Oy.
- Puronen, P. (2009). *Näin onnistut perintöverosuunnittelussa*. Talentum.
- Puronen, P. (2011). *Perintö- ja lahjaverotus*. 10. uud. p. Talentum

- Rotkirch, A. (2021). *Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä*. Valtioneuvoston kanslia. Noudettu 31.1.2021 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162920/VNK_2021_2.pdf?sequence=17&isAllowed=y
- Räbinä, T., Myrsky, M. & Myllymäki, J. (2017). *Verotusmenettelyn perusteet*. Alma Talent Oy.
- Räbinä, T. (2018). *Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle*. [Asiantuntijalausunto]. KAA 6/2018 vp. EDK-2018-AK-222379. Noudettu 8.2.2022 osoitteesta <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-222379.pdf>
- Tilastokeskus. (2015). *Kulutus on tärkein talouskasvun tekijä*. Noudettu 12.12.2021 osoitteesta https://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-12-08_006.html?s=0
- Tilastokeskus. (2018). *Ikäryhmien osuus väestöstä 1970-2017 ja ennustettu osuus 2018-2070, prosenttia*. Noudettu 31.1.2022 osoitteesta https://www.stat.fi/til/vaenn/2018/vaenn_2018_2018-11-16_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2021a). *Keskimääräinen nettovarallisuus (= varat – velat) kotitalouden viitehenkilön iän mukaan 2019, mediaani*. Noudettu 12.12.2021 osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2021b). *Kuolleet*. Noudettu 12.12.2021 osoitteesta <http://www.stat.fi/til/kuol/index.html>
- Tilastokeskus. (2021c). *Nettovarallisuus suurin 65–74-vuotiailla*. Noudettu 12.12.2021 osoitteesta http://www.stat.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_kat_002_fi.html
- Tilastokeskus. (2022). *Kuluttajahintaindeksi*. Noudettu 16.1.2022 osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2021/12/khi_2021_12_2022-01-14_tie_001_fi.html
- Topo, P., Jyrämä, J. (2020). *lääkkäät kasvattamassa yhteisiä ja yksityisiä voimavaroja*. Teoksessa Gerontologia 34 (2020). s. 323–324. Noudettu 27.1.2022 osoitteesta <https://journal.fi/gerontologia/article/view/99647/57518>

- Valkonen, T., Lassila, J. (2021). *Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset*. Valtioneuvoston kanslia. Noudettu 27.1.2022 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163134/VNTEAS_2021_36.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Verohallinnon ohje. (2016). *Veron kiertämissäännöksen soveltaminen*. 2.8.2016. A126/200/2014. Verohallitus.
- Verohallinnon ohje. (2018). *Seuraamusmaksut perintö- ja lahjaverotuksessa*. 5.11.2018. A118/200/2018. Verohallitus.
- Verohallinnon ohje. (2019a). *Hallintaoikeus luovutuksen verotuksessa*. 1.4.2019. VH/2674/00.01.00/2018. Verohallitus
- Verohallinnon ohje. (2019b). *Lahjojen kumulointi*. 5.6.2019. VH/2991/00.01.00/2018. Verohallitus.
- Verohallinnon ohje. (2020a). *Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa*. 21.12.2020. VH8519/00.01.001/2020. Verohallitus.
- Verohallinnon ohje. (2020b). *Verohallinnon päätös perintö- ja lahjaverotusta varten annettavista tiedoista*. VH/6511/00.01.00/2020. 26.11.2020. Verohallitus
- Verohallinto. (2022a). *Hallintaoikeuden arvo lahjaverotuksessa*. Noudettu 13.2.2022 osoitteesta https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/hallintaoikeuden_pidattaminen_lahjavero/hallintaoikeuden-arvo-lahjaverotuksessa/
- Verohallinto. (2022b). *Hallintaoikeudesta luopuminen lahjaverotuksessa*. Noudettu 13.2.2022 osoitteesta https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/hallintaoikeuden_pidattaminen_lahjavero/hallintaoikeudesta_luopumine/
- Verohallinto. (2022c). *Hinnasto Verohallinnon maksullisista palveluista*. Noudettu 26.1.2022 osoitteesta https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49191/hinnasto_verohallinnon_maksullisista_pa/
- Verohallinto. (2022d). *Lahjanluonteinen kauppa*. Noudettu 11.2.2022 osoitteesta https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/lahjanluonteinen_kauppa/

Verohallinto. (2022e). *Lahjaverotaulukot*. Noudettu 5.1.2022 osoitteesta
<https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/lahja/lahjaverolaskuri/>

Verohallinto. (2022f). *Määräaikaisen hallintaoikeuden kertoimet*. Noudettu 13.2.2022
osoitteesta

[https://www.vero.fi/globalassets/henkiloasiakkaat/lahja/maaravuotisessa-
tuotto-oikeuden-pidatyksessa-kaytettava-kerroin.pdf](https://www.vero.fi/globalassets/henkiloasiakkaat/lahja/maaravuotisessa-tuotto-oikeuden-pidatyksessa-kaytettava-kerroin.pdf)

Verohallinto. (2022g). *Perintöverotaulukot*. Noudettu 5.1.2022 osoitteesta
<https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/perinto/perint%C3%B6verolaskuri/>

Oikeustapaukset

KKO 2012:96

KKO 2012:69

KKO 1996:30

KKO 2010:57

Turun HAO 10.4.2013 13/0232/3

Turun HAO 16.9.2010 10/0606/3

KHO 2014:85

KHO 1987 B 625

KHO 2014:154

KHO 2014:4

KHO 1998:81

KHO 2004 T 2255

Helsingin HO 28.2.2007 S 06/2508

Vaasan HO 19.2.2002 S 01/562